

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Pavla Šámala (soudce zpravodaje) a soudců Jaromíra Jirsy a Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatele **Václava C.** /jedná se o pseudonym/, t. č. Věznice Mírov, zastoupeného JUDr. Jaroslavem Brožem, advokátem, sídlem Marie Steyskalové 767/62, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. prosince 2022 č. j. 6 Tdo 1070/2022-1853 a rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. května 2022 č. j. 5 To 15/2022-1688, za účasti **Nejvyššího soudu** a **Vrchního soudu v Olomouci**, jako účastníků řízení, a **Nejvyššího státního zastupitelství** a **Vrchního státního zastupitelství v Olomouci** a **Marie C.** /jedná se o pseudonym/, zastoupené Mgr. Františkem Drlíkem, advokátem, sídlem Starobranská 327/4, Šumperk, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 7. prosince 2022 č. j. 6 Tdo 1070/2022-1853 a výroky I., II. a IV. rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. května 2022 č. j. 5 To 15/2022-1688 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 a zákaz ukládání trestu jiným než zákonným způsobem podle čl. 39 Listiny základních práv a svobod a právo na ochranu rodičovství, rodiny a zvláštní ochranu dětí podle čl. 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. května 2022 č. j. 5 To 15/2022-1688 ve výroku I., kterým byl zrušen rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 15. 12. 2021 č. j. 28 T 6/2019-1600 ve výroku o trestu, ve výroku II., kterým byl stěžovateli uložen trest odnětí svobody v trvání pěti let

se zařazením pro výkon uloženého trestu do věznice s ostrahou, a ve výroku IV., jímž bylo odvolání stěžovatele zamítnuto, a v navazujících částech i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. prosince 2022 č. j. 6 Tdo 1070/2022-1853 se ruší.

III. Petrovi C. /jedná se o pseudonym/, Jakobovi C. /jedná se o pseudonym/ a Anně C. /jedná se o pseudonym/ se postavení vedlejších účastníků řízení nepřiznává.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), ve znění pozdějších předpisů, se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho práv zaručených čl. 2 odst. 2, čl. 8 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 2 odst. 3 Ústavy, čl. 5, čl. 6 a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), čl. 2 Protokolu č. 7 Úmluvy a čl. 9 a čl. 14 Úmluvy o právech dítěte. Podáním doručeným Ústavnímu soudu dne 16. 3. 2023 stěžovatel současně navrhl, aby Petrovi C., Jakobovi C. a Marii C. bylo přiznáno postavení vedlejších účastníků řízení.

2. Z ústavní stížnosti a předložených podkladů se podává, že Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci (dále jen „krajský soud“) rozsudkem ze dne 15. 12. 2021 č. j. 28 T 6/2019-1600 uznal stěžovatele vinným zločinem týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 1, odst. 2 písm. c), d), odst. 3 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kterého se (ve zkratce) dopustil tím, že od roku 2012 do roku 2017 opakovaně fyzicky a slovně napadal své děti, v důsledku čehož se u Anny C. rozvinula posttraumatická stresová porucha a u Barbory C. /jedná se o pseudonym/ těžká depresivní fáze projevující se mimo jiné sebevražednými úvahami. Za to byl odsouzen podle § 198 odst. 3 trestního zákoníku za použití § 58 odst. 1 trestního zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání tří let, jehož výkon byl podle § 84 a § 85 odst. 1 trestního zákoníku za použití § 81 odst. 1 trestního zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání pěti let za současného vyslovení dohledu. Podle § 229 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, byli poškození Jakub C., Anna C., Simona C. /jedná se o pseudonym/, Petr C. a Barbora D. (rozená C.) odkázáni s jejich nároky na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. Současně byl tímto rozsudkem stěžovatel podle § 226 písm. b) trestního řádu zproštěn obžaloby pro skutek spočívající (zkráceně uvedeno) v tom, že nejméně od roku 2012 do 2. 1. 2018 měl psychicky i fyzicky týrat svou manželku Marii C., se kterou sdílel společnou domácnost, neboť v žalobním návrhu označený skutek nebyl trestným činem. Podle § 229 odst. 3 trestního řádu byla poškozená Marie C. odkázána se svým nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.

4. Při stanovení konkrétního stupně povahy a závažnosti trestného činu v případě stěžovatele krajský soud vzal v úvahu skutečnost, že stěžovatel vedl před spácháním trestného činu řádný život, že v minulosti vždy pracoval a svou práci zajišťoval obživu

pro svou početnou rodinu. Rovněž byl prokazatelně schopen a ochoten věnovat se výchově svých dětí, přičemž na své jednání získal i náhled, kdy si nyní zpětně uvědomuje, že se vůči dcerám choval nevhodně a že to s náboženstvím přeháněl. U hlavního líčení konaného dne 15. 1. 2021 se také omluvil poškozené Anně C. Krajský soud přihlédl rovněž k tomu, že všechny děti stěžovatele v současné době vedou normální životy a o ztížení společenského uplatnění lze v současné době důvodně pochybovat. Dcery Simona a Barbora se vdaly a z provedených důkazů nevyplývá, že by měly jakékoliv psychické či vztahové problémy, které by bylo možné dát do přímé příčinné souvislosti s dřívějším jednáním stěžovatele. Taktéž Anna C. vede prokazatelně normální život bez potřeby vyhledat lékařskou péči. Studuje vysokou školu a má dlouhodobý partnerský vztah. Pokud jde o Jakuba a Petra C., tito vedou rovněž normální životy, což je patrné ze zpráv OSPOD i jejich ošetřující dětské lékařky. Oba synové stěžovatele navíc zjevně mají k otci blízký vztah a jeho jednání zpětně vnímají snad jako přísné, ale nikoliv jako nepřiměřené, byť toto soud vyhodnotil jakožto subjektivní přístup.

5. Trestní sankci krajský soud stěžovateli uložil s ohledem na zákonná hlediska § 37 odst. 1, 2, § 38 odst. 1, 2, 3 a § 39 odst. 1, 2, 3 trestního zákoníku, přičemž při stanovení druhu a výměry trestu dospěl k závěru, že jsou splněny podmínky pro užití § 58 odst. 1 trestního zákoníku. Vzhledem k okolnostem případu, jakož i vzhledem k poměrům stěžovatele, měl krajský soud za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody trestním zákonem stanovené bylo pro stěžovatele, jakož i pro jeho syny Petra a Jakuba C., nepřiměřeně přísné, a že lze dosáhnout jeho nápravy i trestem kratšího trvání. Na základě uvedených skutečností krajský soud uzavřel, že uložil-li by stěžovateli trest odnětí svobody, byť při samé spodní hranici trestní sazby, tak by tento trest musel ukládat jako trest nepodmíněný, v důsledku čehož by byli Petr C. a Jakub C. nuceni žít s jejich matkou, přičemž by bylo možno důvodně předpokládat, že by docházelo mezi nimi a matkou ke konfliktům. S ohledem na provedené dokazování krajský soud shledal, že měl-li by stěžovatel vykonat nepodmíněný trest odnětí svobody, mělo by to velmi neblahý dopad na jeho syny, zejména na stále ještě nezletilého Jakuba C. Za dané situace uložil stěžovateli za užití § 58 odst. 1 trestního zákoníku trest odnětí svobody v trvání tří let, který mu byl odložen na zkušební dobu v trvání pěti let za současného vyslovení dohledu.

6. Nutno dodat, že šlo již o druhé rozhodnutí krajského soudu v dané věci. Nejprve Krajský soud rozsudkem ze dne 21. 8. 2020 č. j. 28 T 6/2019-1296 uznal stěžovatele vinným zločinem týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. d) trestního zákoníku (ve vztahu k manželce Marii C.) a zločinem týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 1, odst. 2 písm. c), d), odst. 3 písm. a) zákona (ve vztahu k dětem), za což byl stěžovatel odsouzen k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání pěti let se zařazením do věznice s ostrahou. Tento rozsudek byl však k odvolání příslušného státního zástupce i stěžovatele usnesením Vrchního soudu v Olomouci (dále jen „vrchní soud“) ze dne 27. 1. 2021 č. j. 5 To 78/2020-1336 podle § 258 odst. 1 písm. a), b), c), d), f) trestního řádu v celém rozsahu zrušen a podle § 259 odst. 1 trestního řádu byla věc vrácena krajskému soudu k novému projednání a rozhodnutí.

7. Proti v pořadí druhému rozsudku krajského soudu ve věci ze dne 15. 12. 2021 č. j. 28 T 6/2019-1600 podali odvolání stěžovatel a v jeho neprospěch příslušný státní zástupce. Stěžovatel napadal výrok o trestu, státní zástupce výrok o trestu a zprošťující výrok. Vrchní soud v záhlaví specifikovaným rozsudkem rozsudek krajského soudu podle § 258 odst. 1 písm. b), d), odst. 2 trestního řádu z podnětu odvolání státního zástupce částečně zrušil, a to ve výroku o trestu (výrok I.). Za splnění podmínek § 259

odst. 3 trestního řádu nově rozhodl tak, že stěžovatele podle § 198 odst. 3 trestního zákoníku odsoudil k trestu odnětí svobody v trvání pěti let a podle § 56 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku byl stěžovatel pro výkon uloženého trestu zařazen do věznice s ostrahou (výrok II.). Podle § 257 odst. 1 písm. c) trestního řádu byl z podnětu téhož odvolání státního zástupce napadený rozsudek zrušen i v jeho zprošťující části a ve výroku o náhradě škody podle § 229 odst. 3 trestního řádu a v rozsahu tohoto zrušení bylo podle § 223 odst. 2 trestního řádu z důvodu uvedeného v § 172 odst. 2 písm. a) trestního řádu trestní stíhání stěžovatele pro skutek spočívající (zkráceně uvedeno) v tom, že psychicky i fyzicky týral svou manželku Marii C., v němž byl spatřován zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. d) trestního zákoníku, zastaveno, neboť trest, k němuž mohlo trestní stíhání vést, byl zcela bez významu vedle trestu, který byl stěžovateli již uložen pro jiný čin (výrok III.). Podle § 256 trestního řádu bylo odvolání stěžovatele zamítnuto (výrok IV.). Jinak zůstal napadený rozsudek nezměněn (výrok V.).

8. Vrchní soud v odůvodnění svého rozsudku uvedl, že při stanovení a posuzování právního následku trestní odpovědnosti stěžovatele vycházel v zásadě ze stejných premis jako krajský soud, avšak rozešel se s ním v závěrech, na základě nichž dovedl možnost aplikace § 58 odst. 1 trestního zákoníku o mimořádném snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby. Podle vrchního soudu krajský soud skutečnosti, kterými argumentoval, přecenil a některé naopak nedocenil, tudíž jeho rozsudek nemohl v příslušné části obstát a byl důvodem pro postup podle § 258 odst. 1 písm. d) trestního řádu. Zdůraznil, že § 58 odst. 1 trestního zákoníku je svým charakterem sice dalším prostředkem soudcovské individualizace trestu, nikoliv však pravidelným prostředkem, tudíž je třeba jeho aplikaci zvažovat nikoliv mechanicky, ale přísně individuálně ve vztahu ke konkrétnímu činu a konkrétnímu pachateli. Konstatoval, že stupeň společenské škodlivosti jednání stěžovatele je vysoký, a to s ohledem na délku páchaní trestného činu, počet týraných osob a vznik závažného následku spočívajícího v újmě na zdraví v psychické oblasti u dvou osob. Podstatným způsobem společenskou škodlivost jeho jednání podle vrchního soudu nesnižuje ani poznatek o tom, že v současné době u poškozené Barbory D. již psychické problémy nepřetrvávají, což ovšem nelze bezesbytku konstatovat u poškozené Anny C. Poznamenal, že ohledně osobních poměrů stěžovatele byla zjištěna pouze jedna polehčující okolnost podle § 41 písm. o) trestního zákoníku – vedení řádného života před spácháním činu. Žádná jiná významná polehčující okolnost, která by přesvědčivým způsobem snižovala závažnost spáchaného trestného činu, zjištěna nebyla. Poznatky o tom, že stěžovatel má ve své péči oba dva syny, že teprve až po zrušení věci vrchním soudem a jejím vrácení krajskému soudu k novému rozhodnutí získal jiný náhled na protiprávnost svého jednání, když se poškozené Anně C. po jejím výslechu v hlavním líčení omluvil, že poškozené dcery Anna i Barbora v současné době vedou normální život a že i se svojí matkou Marií C. požádaly soud o shovívavý přístup vrchního soudu při projednávání podaných odvolání, nejsou podle závěru vrchního soudu skutečnostmi takové intenzity, které by měly odůvodňovat aplikaci moderačního ustanovení při stanovení a ukládání trestněprávní sankce za protiprávní jednání stěžovatele.

9. Současně vrchní soud shledal, že rozsudek krajského soudu je vadný i v jeho zprošťující části, neboť skutková zjištění krajského soudu jsou podle něj nejasná, protože se krajský soud nevypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí, v důsledku čehož lze považovat jeho závěry za předčasné. Vrchní soud uvedl, že za tohoto stavu věci bylo namíste napadený rozsudek částečně zrušit v jeho zprošťující části podle

§ 258 odst. 1 písm. b) trestního řádu a podle § 259 odst. 1 trestního řádu věc vrátit soudu prvního stupně k novému rozhodnutí. Takto však vrchní soud nepostupoval, nýbrž napadený rozsudek zrušil podle § 257 odst. 1 písm. c) trestního řádu v jeho zprošťující části a trestní stíhání stěžovatele pro skutek ve vztahu k vedlejší účastnici Marii C. zastavil podle § 223 odst. 2 trestního řádu z důvodu uvedeného v § 172 odst. 2 písm. a) trestního řádu.

10. Dovolání stěžovatele proti rozsudku vrchního soudu Nejvyšší soud napadeným usnesením podle § 265i odst. 1 písm. b) trestního řádu odmítl. Přitom upozornil na svoji dosavadní judikaturu, podle níž námitky ohledně neaplikování § 58 trestního zákoníku nenaplnují dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2021 [nyní po novele provedené zákonem č. 220/2021 Sb. jde o § 265b odst. 1 písm. i) trestního řádu], ale ani žádný jiný dovolací důvod (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2016 sp. zn. 3 Tdo 263/2016, ze dne 27. 7. 2016 sp. zn. 4 Tdo 890/2016, ze dne 27. 8. 2014 sp. zn. 4 Tdo 1051/2014, ze dne 26. 7. 2016 sp. zn. 6 Tdo 969/2016 aj.). Konstatoval, že jeho zásah by přicházel v úvahu toliko výjimečně, a to shledal-li by, že uložený trest je v tak extrémním rozporu s povahou a závažností trestného činu a s dalšími relevantními hledisky, že by byl neslučitelný s ústavním principem proporcionality trestní represe (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013 sp. zn. 7 Tdo 410/2013, ze dne 30. 11. 2016 sp. zn. 8 Tdo 1561/2016 aj.). V posuzované věci však nic takového neshledal. Ztotožnil se s argumentací vrchního soudu a proti závěru o uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody v trvání pěti let (na samé dolní hranici trestní sazby) neměl z hlediska zásady proporcionality trestní sankce výhrad. Ve shodě s názorem vrchního soudu dospěl k závěru, že stupeň společenské škodlivosti jednání stěžovatele je vysoký, a to s ohledem na délku páchaní trestného činu, počet týraných osob (celkem pět) a vznik závažného následku spočívajícího v těžké újmě na zdraví v psychické oblasti u dvou z nich – Anny C. a Barbory C. Podle Nejvyššího soudu vzal vrchní soud relevantně v potaz polehčující okolnost v podobě dosavadní bezúhonnosti stěžovatele, současně ale správně dovodil, že žádná jiná významná polehčující okolnost, která by přesvědčivým způsobem snižovala závažnost spáchaného trestného činu, není dána. Dospěl-li za daných okolností vrchní soud k závěru, že okolnosti činu a způsobený následek vylučují aplikaci § 58 odst. 1 trestního zákoníku, a stěžovateli uložil trest odnětí svobody na samé dolní hranici zákonné trestní sazby podle § 198 odst. 3 trestního zákoníku, nebylo možno takto uloženou sankci považovat podle názoru Nejvyššího soudu za zjevně excesivní, extrémně přísnou, zjevně nespravedlivou a nepřiměřenou.

11. Dále Nejvyšší soud poukázal na to, že případy, kdy bylo do pravomocných rozhodnutí ukládajících nepodmíněný trest odnětí svobody zasaženo zrušujícím rozhodnutím Nejvyššího soudu či Ústavního soudu z důvodu kolize s principem proporcionality trestní represe, se týkaly situací, v nichž byly upřednostněny zájmy na výchovných poměrech nezletilých dětí výrazně nízkého věku před postihem rodičů, pachatelů trestné činnosti směřující proti rodinným příslušníkům, nepodmíněným trestem odnětí svobody, který by jinak byl plně adekvátní. V duchu takového přístupu bylo rozhodnuto např. ve věci nálezu Ústavního soudu ze dne 7. 8. 2017 sp. zn. II. ÚS 2027/17 (N 137/86 SbNU 315; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Naznačená pravidla však podle Nejvyššího soudu nebylo možno v posuzované věci aplikovat, neboť nešlo o odsouzení rodiče, které má přímý dopad na osud nezletilých dětí velmi nízkého věku (jeden syn byl již zletilý a druhý ve věku patnácti let), a jiné známé okolnosti případu nebylo možno považovat za okolnosti natolik mimořádné a specifické, aby bylo třeba

dovodit závěr o extrémní nespravedlivosti trestní sankce. Nejvyšší soud tak v dané věci neshledal důvodným závěr o nutnosti favorizovat zájmy stěžovatelem vychovávaných dětí na úkor obecných kritérií pro adekvátní uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, zvláště byl-li vyměřen na samé dolní hranici trestní sazby. Nejvyšší soud uzavřel, že argumentaci stěžovatele je třeba vyhodnotit jako neodpovídající uplatněnému dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu [nyní § 265b odst. 1 písm. i) trestního řádu] ani dovolacímu důvodu jinému a že k jeho zásahu nebyl dán v posuzovaném případě žádný důvod.

II.

Argumentace stěžovatele

12. Stěžovatel se v ústavní stížnosti po rekapitulaci dosavadního průběhu trestního řízení zaměřuje výhradně na otázku uloženého trestu, který považuje za nepřiměřeně přísný. Trest podle stěžovatele nedostatečně reflektuje, že jeho jednání nebylo samoučelné a egoistické, jak je pro pachatele domácího násilí typické, ale že konal z hlubokého přesvědčení o své zodpovědnosti před Bohem za mravní výchovu svých dětí. Tvrdí, že jeho motivace vyvěrala z jeho příklonu ke specifickému náboženskému pojetí světa, přičemž jeho přístup byl posílen souladným náboženským pojetím obou manželů, který „dokonce co do tohoto nepatřičného motivačního zdrojového rámce prvotně vzešel ze strany manželky“, která se na závadovém chování podílela a byla také prvotní nositelkou „sektářské orientace“ v rodině. Uvádí, že navíc projevil potřebnou dávku sebereflexe. Zdůrazňuje, že v procesu nalézání práva nejde jen o soulad s textem zákona, ale o to, zda je napadené rozhodnutí také spravedlivé. Poukazuje na imperativ subsidiarity přísnější trestní sankce podle § 38 odst. 2 trestního zákoníku, jakož i na § 38 odst. 3 trestního zákoníku, podle něhož se při ukládání trestních sankcí přihlédne i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem. Poznává, že není typickým pachatelem domácího násilí. Soudy na základě opakovaného šetření orgánů OSPOD i znaleců svěřily dokonce v průběhu policejního vyšetřování oba syny do jeho výchovy. Rovněž poukazuje na doporučení Výboru pro práva dítěte, aby při ukládání trestu rodičům bylo zvaženo uložení trestu nezahrnujícího odnětí svobody. Tento požadavek podle stěžovatele platí i pro jeho syny v pubertálním věku, nikoli pouze v případech dětí výrazně nízkého věku, jak argumentuje Nejvyšší soud.

13. V další části ústavní stížnosti stěžovatel podotýká, že uložený trest je založen na skutkovém stavu zjištěném v extrémním rozporu s provedeným dokazováním, přičemž vrchní soud jednak nezohlednil skutková zjištění, jednak neprovedl navrhované důkazy, aniž by to odůvodnil. V této souvislosti poukazuje na závěry vypracovaných znaleckých posudků, z nichž podle něj vyplývá, že se nechoval jako typický pachatel domácího násilí, dále na výslech poškozené Marie C. o tom, že ona přivedla rodinu do náboženské sekty a podílela se na závadové výchově, na výslech Simony C., která odmítla žít nejen s otcem, ale i s matkou, a na výslech Anny C., která prohlásila, že chce žít v normální rodině.

14. Podle stěžovatele byla uložení nepodmíněného trestu porušena také zásada předvídatelnosti, neboť vrchní soud změnil rozhodnutí krajského soudu, aniž se cítil vázán vlastními závěry a pokyny ve zrušujícím usnesení ze dne 27. 1. 2021, podle něhož poškozená manželka nebyla v hádkách pasivní, nebylo zjištěno, v jakých sférách života, jakou intenzitou a po jakou dobu se újma na zdraví u poškozených projevila a poškození Petr C. a Jakub C. netrpěli žádnými závažnějšími psychickými problémy a byli svěřeni

do výchovy stěžovatele. Jinak řečeno vrchní soud změnil výrok o trestu rozsudku krajského soudu, i když závěr o těžké újmě na zdraví neodpovídal pokynům, které sám uložil. Navíc tím, že překvapivě změnil podmíněný trest odnětí svobody na nepodmíněný trest odnětí svobody, odňal stěžovateli právo skutkově a právně stran nepodmíněného trestu argumentovat.

15. Jak již bylo shora uvedeno, stěžovatel současně navrhl, aby Petrovi C., Jakubovi C. a Marii C. bylo přiznáno postavení vedlejších účastníků řízení. Dne 25. 3. 2023 byl Ústavnímu soudu doručen souhlas Petra C. a Jakuba C. a dne 6. 4. 2023 souhlas Marie C. (vedlejší účastnice) a Anny C. s návrhem stěžovatele na jejich přistoupení k řízení s tím, že jsou obeznámeni s obsahem ústavní stížnosti, plně se s ní ztotožňují a navrhují, aby jí bylo vyhověno.

III.

Vyjádření účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení

16. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníky řízení a vedlejší účastníky řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

17. K návrhu na přiznání Petrovi C., Jakubovi C., Anně C. a Marii C. postavení vedlejších účastníků řízení Ústavní soud poznamenává, že Marie C. vystupovala jako poškozená a uplatňovala nárok na náhradu škody co do skutku, ve vztahu k němuž vrchní soud ústavní stížností napadeným rozsudkem rozhodl o zastavení trestního stíhání. Postavení vedlejšího účastníka řízení o ústavní stížnosti jí tedy náleží ze zákona. Ústavní soud však této vedlejší účastnici řízení ústavní stížnost k vyjádření již neposílal, neboť svým podáním ze dne 30. 3. 2023 (doručeným dne 6. 4. 2023) Ústavnímu soudu sdělila, že je obeznámena s obsahem ústavní stížnosti stěžovatele, ztotožňuje se s ní a navrhuje, aby jí bylo vyhověno.

18. Jiná situace je u Petra C., Jakuba C. a Anny C., kteří vystupovali jako poškození co do skutku, pro který byl stěžovatel krajským soudem uznán vinným. Tento výrok o vině a související odkázání poškozených s jejich nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních nebyly napadeny odvoláním a vrchní soud o nich nerozhodoval. Ústavní soud Petrovi C., Jakubovi C. a Anně C. postavení vedlejších účastníků nepřiznal, neboť k přiznání postavení vedlejšího účastníka osobě, která nebyla stranou trestního řízení, které předcházelo podání ústavní stížnosti, přistupuje jen výjimečně, např. v případech právního nástupnictví, a dále zejména tehdy, kdy přiznání statusu vedlejšího účastníka určité osobě může mít širší dopad a význam pro rozhodování obdobných věcí týkajících se konkrétní právní otázky (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2022 sp. zn. II. ÚS 3395/21). Petr C., Jakub C. i Anna C. měli možnost se k věci před soudy vyjádřit a této možnosti využili. K postupu podle § 76 odst. 3 zákona o Ústavním soudu tak i proto není důvod (usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2022 sp. zn. IV. ÚS 2670/22).

19. Nejvyšší soud ve svém vyjádření plně odkazuje na odůvodnění svého napadeného usnesení a dále konstatuje, že v souladu s dlouhodobou judikaturní praxí není domáhání se aplikace § 58 odst. 1 trestního zákoníku důvodem dovolání, nýbrž pouhou polemikou s přiměřeností trestněprávní sankce. Nepřisvědčuje ani tvrzenému ústavněprávnímu rozměru nesouhlasu stěžovatele s výší a formou trestu. Okolnosti případu a poukazy na

aspekty osobnosti stěžovatele a specifika jeho rodiny, které by měly vylučovat uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, byly podle něj vrchním soudem náležitě zohledněny, avšak vrchní soud jim pouze nepřiznal takovou relevanci, aby v konfrontaci s okolnostmi přitěžujícími aplikaci § 58 odst. 1 trestního zákoníku umožnily. Podle Nejvyššího soudu stěžovatel opakovaně přechází skutečnost, že v jeho prospěch svědčí pouze jediná polehčující okolnost, a to vedení řádného života před spácháním činu, zatímco byla shledána řada okolností přitěžujících (delší doba páchání trestné činnosti poměrně agresivním způsobem vůči pěti vlastním dětem, které stěžovatel psychicky i fyzicky týral a dvěma z nich prokazatelně způsobil závažné zdravotní následky zakládající kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu). Na těchto závěrech podle Nejvyššího soudu nic nemění ani „duchovní“ motivace jeho jednání a orientace rodiny, kterou sdílela i manželka. Uzavírá proto, že ani tzv. nejlepší zájem dítěte nemůže v dané věci přivodit závěr o ústavním rozměru nesouhlasu stěžovatele s nepodmíněným trestem odnětí svobody. Nejde podle něj o trest nezákonný, rozporný se zásadou proporcionality trestní represe, či dokonce drakonický a zjevně nespravedlivý. Pro jeho uložení měly soudy obou nižších stupňů dostatek důkazů, žádný relevantní neopomněly ani nedeformovaly. Rozsudek vrchního soudu nelze podle něj považovat za překvapivý ani nepředvídatelný. Podotýká, že za situace, kdy nalézací soud aplikoval § 58 odst. 1 trestního zákoníku (tedy uložil trest pod dolní hranicí zákonné trestní sazby podle § 198 odst. 3 trestního zákoníku) a do takového rozsudku podal odvolání státní zástupce, je zřejmé, že v odvolacím řízení může (v souladu se zákonem) dojít k novému rozhodnutí o trestu v neprospěch obviněného (§ 259 odst. 4 trestního řádu). Neztotožňuje se ani s tím míněním stěžovatele, že vrchní soud postupoval v rozporu s § 263 odst. 7 trestního řádu, neboť neopakoval důkazy. Zdůrazňuje, že uvedené ustanovení se týká změny nebo doplnění skutkových zjištění a že pod tento pojem nespadá hodnocení kritérií relevantních pro uložení adekvátní sankce. Nemohlo tak dojít k porušení principu předvídatelnosti a ochrany legitimního očekávání. V návaznosti na uvedené, Nejvyšší soud navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatele podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

20. Vrchní soud rovněž odkazuje na odůvodnění svého rozhodnutí s tím, že námitky uplatněné v ústavní stížnosti považuje za nedůvodné. Akcentuje, že rozsah jeho přezkumné činnosti byl vymezen podanými odvoláními jak stěžovatele, tak i státního zástupce. Zpochybňuje-li právní zástupce stěžovatele v ústavní stížnosti otázku jeho viny, je tento postup podle vrchního soudu nepřipadný, neboť nevyužil v probíhajícím trestním řízení možnosti rozšíření podaného řádného opravného prostředku proti rozsudku soudu prvního stupně i v této jeho části (výroku o vině), kterým by tak založil přezkumnou činnost odvolacího soudu ve všech výrocích rozsudku. Tvrdí, že při rozhodování postupoval v souladu s trestním řádem a nevybočil z rámce ústavnosti.

21. Nejvyšší státní zástupce ve vyjádření k ústavní stížnosti odkazuje na své vyjádření k dovolání stěžovatele s tím, že stěžovatel nesubsumoval pod jím zvolený dovolací důvod žádné relevantní námitky a že výrok o trestu je tak možné přezkoumat pouze mimo dovolací důvody, aby bylo postaveno najisto, že stěžovateli nebyl uložen extrémně přísný exemplární trest, kdy by bylo možné zaznamenat extrémní rozpor mezi druhem a výměrou uloženého trestu a jeho účelem a kritérii stanovenými zákonem. Konstatuje, že bylo přihlédnuto ke všem specifickým okolnostem případu, tedy i k tomu, že stěžovateli byli na základě dohody s bývalou manželkou svěřeni do péče dva synové, byť se před tím na nich dopouštěl trestné činnosti. Současně uvádí, že uložený trest neodporuje zásadám vymezeným v nálezu Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2020 sp. zn.

IV. ÚS 950/19 (pozn. N 70/99 SbNU 362), v němž Ústavní soud zohlednil nejlepší zájem dítěte při ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody, a to proto, že jeden ze synů je zletilý a druhému již je patnáct let, přičemž péči o ně může zajistit jejich matka. V posuzovaném případě nebyly podle nejvyššího státního zástupce dány žádné specifické okolnosti, které by významněji zvyšovaly negativní dopad odsouzení rodiče k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dítě v porovnání s jinými případy. Uzavírá, že ve věci nedošlo k porušení žádných stěžovatelem inzerovaných práv a že uložení trestu v odvolacím řízení rozhodně nemohlo být porušením principu předvídatelnosti soudních rozhodnutí, neboť stěžovateli byl uložen trest odnětí svobody podle § 198 odst. 3 trestního zákoníku v rámci zákonného rozpětí trestní sazby od pěti do dvanácti let, a to na samé dolní hranici trestní sazby, což pro něj nemohlo být nijak překvapivé s ohledem na závažnost jeho jednání a rovněž s přihlédnutím k tomu, že věděl, že proti rozsudku soudu prvního stupně podal v jeho neprospěch odvolání státní zástupce, a to právě do výroku o trestu. Shodně s Nejvyšším soudem proto navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatele odmítl podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

22. Státní zástupce Vrchního státního zastupitelství v Olomouci ve vyjádření uvádí, že podle jeho názoru nebyla stěžovateli upřena žádná zákonem stanovená práva v trestním řízení. Poukazuje na to, že stěžovatel podal proti rozsudku krajského soudu, stejně jako on, odvolání toliko do výroku o trestu. Ztotožnil se tak s výrokem o vině a ustáleným skutkovým stavem. Nelze tak podle něj ve smyslu judikatury hovořit o opomenutých důkazech či o porušení zákazu libovůle. Má za to, že vrchním soudem nemohla být porušena ani zásada předvídatelnosti, když jeho náhled na druh a výši trestu stěžovatel musel znát již z podaných odvolání. Na základě provedeného dokazování nesouhlasí ani s námitkou stěžovatele, že není typickým pachatelem domácího násilí. Stejně tak nepovažuje za důvodný závěr stěžovatele, že v jeho případě uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody došlo k porušení článku 9 Úmluvy o právech dítěte, tedy znemožnění kontaktu dětí s rodiči a podílu otce na výchově dítěte. Stěžovatel podle něj ústavní stížností opakovaně vyjadřuje nesouhlas se způsobem hodnocení důkazů obecnými soudy a se stejnou argumentací jako v řízení o dovolání se snaží zvrátit výsledek pravomocného rozhodnutí soudu ve výroku o trestu. Navrhuje proto, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

23. Stěžovatel následně využil svého práva repliky, v níž uvádí, že setrvává na své dosavadní stížnostní pozici, neboť vyjádření účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení pod aspektem právní argumentace nepředstavují názorově či interpretačně nic nového. Poukazuje však na právní zájem prezentovaný vedlejšími účastníky. Je třeba podle něj důsledně uvážit, že ve hře jsou vícečetná kontextuální specifika daná nejenom jedinečnými okolnostmi, jež spadají pod obsah a dosah § 58 odst. 1 trestního zákoníku, ale zejména to, že vrchním soudem byla vytěsněna ve jménu retributivní spravedlnosti restorativní funkce trestu, dále vyprázdněn zákonný příkaz přiměřenosti trestu v mezích zásady subsidiarity trestní sankce (§ 38 odst. 2 trestního zákoníku) a především s ním úzce spjatý zákonný příkaz přihlédnout při ukládání trestních sankcí i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem (§ 38 odst. 3 trestního zákoníku). Zásadním deficitem je podle něj skutečnost, že napadená rozhodnutí nezohledňují Doporučení Výboru pro práva dítěte uvězněných osob v návaznosti na čl. 9 Úmluvy o právech dítěte. Je přesvědčen, že zvláštní ochranu vyžadují i děti v období dospívání. Jakékoli arbitrární zúžení ochrany dítěte co do stanovení pouze nižší věkové hranice je podle něj v rozporu se smyslem a účelem ochrany a nezohledňuje přirozenou biologickou povahu dospívání, kdy naopak i vyšší věk dítěte může znamenat vyšší riziko deformace

pozitivního vývoje lidské osobnosti oproti věku nižšímu (byť tomu v konkrétních případech může být i naopak a jinak). Má za to, že je nezpochybnitelné a důkazně doložené, že jako otec, kterému byli svěřeni synové do výchovy, edukativně obstál a jeho vliv na pozitivní vývoj u nezletilého Jakuba a Petra je nesporný, nenahraditelný a nadále potřebný, když jejich vztahy s matkou jsou dosud narušené. Je přesvědčen, že jeho návrat do rodiny je žádoucí a že návrhy vedlejších účastníků ve významném rozsahu nahrazují to, co ve stížnosti napadených rozhodnutích výrazně chybí, a to empatie, lidskost a spravedlnost.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

24. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená v ústavní stížnosti. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

25. Ústavní soud ustáleně judikuje, že je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřízen, a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když došlo k porušení „běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem“, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17)]. V řízení o ústavní stížnosti tedy není sama o sobě významná námitka „nesprávnosti“ napadeného rozhodnutí, a není rozhodné, je-li dovozována z hmotného či procesního (podústavního) práva.

26. Podstatou ústavní stížnosti stěžovatele je jeho námitka, že vrchní soud pochybil, neaplikoval-li (na rozdíl od soudu nalézacího) § 58 odst. 1 trestního zákoníku a neponechal mu trest odnětí svobody pod dolní hranicí trestní sazby stanovené zákonem za současného podmíněného odkladu výkonu trestu. Svoji argumentaci stěžovatel podpořil poukazem na okolnosti případu, jeho poměry zejména ve vztahu k výchově dvou synů a jeho sebereflexi.

a) Obecná východiska

27. Ve své rozhodovací praxi Ústavní soud dodržuje zdrženlivost v případě přezkumu přiměřenosti trestu uloženého v trestním řízení a zásadně se necítí být oprávněn do této oblasti zasahovat [srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2008 sp. zn.

II. ÚS 455/05 (N 74/49 SbNU 119); usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 7. 2010 sp. zn. IV. ÚS 1124/09; usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2016 sp. zn. I. ÚS 1928/16; usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2016 sp. zn. II. ÚS 2708/16; usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. II. ÚS 2996/15; usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2015 sp. zn. II. ÚS 1429/14; usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 7. 2010 sp. zn. IV. ÚS 1124/09; usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2009 sp. zn. IV. ÚS 128/08; usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2007 sp. zn. IV. ÚS 176/06; či z poslední doby usnesení ze dne 13. 2. 2018 sp. zn. II. ÚS 3761/17, bod 14.; usnesení ze dne 25. 10. 2017 sp. zn. II. ÚS 2833/17, bod 15.; usnesení ze dne 9. 2. 2017 sp. zn. I. ÚS 9/17, bod 15.; usnesení ze dne 27. 3. 2017 sp. zn. II. ÚS 5/16, bod 15., a mnoho dalších]. Tento svůj přístup Ústavní soud v zásadě potvrzuje i ve své dosavadní judikatuře týkající se (ne)použití institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 trestního zákoníku, neboť jej posuzoval již v několika desítkách případů a vždy ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou (srov. např. usnesení ze dne 19. 9. 2017 sp. zn. II. ÚS 2202/17, ze dne 6. 3. 2018 sp. zn. I. ÚS 2113/17, ze dne 12. 9. 2019 sp. zn. I. ÚS 2730/19, ze dne 23. 4. 2020 sp. zn. I. ÚS 811/20, ze dne 27. 4. 2021 sp. zn. III. ÚS 817/21, ze dne 24. 8. 2021 sp. zn. IV. ÚS 2133/20, ze dne 7. 2. 2022 sp. zn. II. ÚS 149/22, ze dne 22. 3. 2022 sp. zn. I. ÚS 541/22, ze dne 6. 4. 2022 sp. zn. II. ÚS 545/22, ze dne 28. 3. 2023 sp. zn. III. ÚS 661/23 a ze dne 11. 4. 2023 sp. zn. IV. ÚS 1461/22), a to právě na základě svého zdrženlivého přístupu a posuzování individuálních okolností případu, přičemž např. v usnesení sp. zn. I. ÚS 2113/17 konstatoval, že „vrchní soud plně respektoval zásadu zákonnosti ukládaného trestu a zároveň (jak vyplývá z jeho rozhodnutí), přihlédl též k relevantním okolnostem týkajícím se především dotčené trestné činnosti, kdy plně v souladu s jeho diskrecí, jíž disponuje, dospěl k závěru, že podmíněný trest odnětí svobody by byl pro pachatele takto závažné trestné činnosti (byť ve stadiu pokusu) neúměrný. Navíc, z dikce ustanovení § 58 trestního zákoníku vyplývá, že jeho aplikace je na úvaze obecných soudů.“ Jedná se tedy o mimořádný institut mající své místo pouze ve výjimečných situacích, přičemž posouzení této výjimečnosti či závažnosti situace je v zásadě ponechána na úvaze obecných soudů.

28. Mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 trestního zákoníku vyžaduje kumulativní splnění tří stanovených podmínek nezbytných k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici zákonné trestní sazby: a) existenci určitých okolností případu nebo poměrů pachatele, b) pro které použití „normální“ (nesnížené) sazby trestu odnětí svobody (s ohledem na její dolní hranici) by bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné, a c) existuje možnost dosáhnout nápravy pachatele i trestem odnětí svobody kratšího trvání. Podle první podmínky lze mimořádné snížení trestu odnětí svobody odůvodnit buď okolnostmi případu, nebo poměry pachatele, případně těmito hledisky zároveň. Užití přichází v úvahu především tehdy, když určitá okolnost, která dokonce může být i znakem příslušné skutkové podstaty trestného činu, natolik vybočuje z ostatních případů, že již sama o sobě nebo ve spojitosti s jinými okolnostmi odůvodňuje shovívavější přístup k potrestání pachatele. Může jít ovšem také o situaci, kdy více okolností daného případu ve svém souhrnu vede k úvaze, že použití zákonné trestní sazby by bylo nepřiměřeně přísné a postačí i mírnější postih pachatele. Půjde zejména o ty případy, v nichž polehčující okolnosti a nízká intenzita naplnění zákonných znaků ve svém souhrnu a kvalitě přesvědčivým způsobem snižují závažnost trestného činu, případně některá z nich je nezvykle intenzivní povahy, takže je namístě ji hodnotit jako okolnost významně polehčující, např. zvláště tíživé osobní nebo rodinné poměry, za kterých pachatel spáchal trestný čin, aniž by si je způsobil, a podobně.

Mimořádné snížení trestu odnětí svobody je namístě i tam, kde některý ze znaků skutkové podstaty trestného činu (příčemž není rozhodné, zda jde o znak základní nebo kvalifikované skutkové podstaty) byl naplněn neobvykle nízkou intenzitou a tato skutečnost výrazně ovlivnila společenskou škodlivost trestného činu a snížila ji pod obvyklou mez natolik, že je namístě mírnější trestní postih, než jaký je zákonem obecně předpokládáný. Postup podle § 58 odst. 1 trestního zákoníku proto nemohou odůvodnit jen běžně se vyskytující skutečnosti, např. že pachatel před spácháním činu vedl řádný život, k činu se doznal a učinil kroky k náhradě způsobené škody, ani přesvědčení soudu, podle něhož trest odnětí svobody uložený v mezích zákonné trestní sazby by byl pro pachatele příliš přísný. Zmíněné okolnosti ovšem mohou mít podpůrný význam při zohlednění celé škály těch dalších. Za okolnosti případu nebo poměry pachatele odůvodňující mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 trestního zákoníku lze považovat existenci více významných polehčujících okolností při nedostatku významných přitěžujících okolností. Zpravidla se uvádí, že může jít o vážnou nemoc pachatele, závislost mnohačlenné rodiny pachatele na jeho výdělku, stav snížené přičetnosti, není-li možný postup podle § 40 odst. 2 trestního zákoníku, péči pachatele o větší počet osob na něj odkázaných, zejména o nezletilé děti, psychický stav pachatele, není-li důvodem postupu podle § 26, § 47 a § 360 odst. 1 trestního zákoníku, dále skutečnost, že trestný čin byl vyprovokován, byl spáchán v afektu pachatele, který po spáchání trestného činu pominul, atd. Předpokladem použití § 58 odst. 1 trestního zákoníku je dále to, že uvedené okolnosti případu nebo poměry pachatele vedou k odůvodněnému závěru, podle něhož by použití „normální“ (nesnížené) sazby trestu odnětí svobody (s ohledem na její dolní hranici) bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné, přičemž je zde možnost dosáhnout nápravy pachatele i trestem odnětí svobody kratšího trvání (srov. usnesení ze dne 24. 8. 2021 sp. zn. IV. ÚS 2133/20, body 12 a 13).

29. V návaznosti na tuto ustálenou judikaturu Ústavní soud v první řadě uvádí, že vzhledem ke svému úkolu ochrany ústavnosti respektuje pravomoc obecných soudů ukládat tresty za trestné činy (viz čl. 90 Ústavy, resp. čl. 40 odst. 1 Listiny). Ústavnímu soudu do této pravomoci obecných soudů, a to včetně použití či nepoužití § 58 trestního zákoníku o mimořádném snížení trestu odnětí svobody, náleží zasáhnout jen ve výjimečných případech, nesplňuje-li uložený trest ústavněprávní požadavky. Trestní soudy musí podle čl. 39 Listiny dostát ústavnímu principu *nullum crimen et nulla poena sine lege*. Zákon pak jednoznačně stanoví jejich povinnost ukládat přiměřené trestní sankce. Podle § 38 odst. 1 trestního zákoníku se mají trestní sankce ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele. Ustanovení § 38 odst. 2 trestního zákoníku pak v sobě výslovně obsahuje princip subsidiarity přísnější trestní sankce, protože stanoví, že „tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější.“ Doktrína také dovozuje, že přiměřenost trestní sankce, tj. proporcionalita mezi zájmem na ochraně společnosti před pachatelem trestného činu a zásahem do základních práv pachatele způsobeným uloženou trestní sankcí, má ústavněprávní povahu. Nedostatečně odůvodněné a nedostatečně ospravedlněné rozhodnutí o udělení přísnějšího druhu trestu je proto porušením zákonné povinnosti ukládat přiměřené trestní sankce. V závažnějších případech může být i porušením ústavní povinnosti zákonnosti trestu a zásahem do ústavního příkazu *nulla poena sine lege* [srov. nález ze dne 11. 6. 2014 sp. zn. I. ÚS 4503/12 (N 119/73 SbNU 827)].

30. Z popsaných principů a ze zásady nezávislosti soudní moci a ze zásady subsidiarity zásahu Ústavního soudu plyne, že při posuzování námitky proti uložení trestu odnětí

svobody se Ústavní soud může zaměřit jen na otázku, zda uložením konkrétního trestu trestní soudy nezasáhly do ústavních práv stěžovatele. Stát, který s plnou vážností respektuje svobodu každého lidského jedince, ji nemůže omezovat svévolně, bez náležitého ospravedlnění svých zásahů. V trestním právu takové opodstatnění a odůvodnění představují účely trestání. Na rozdíl od zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2009 (dále jen „trestní zákon“), dnes platný a účinný trestní zákoník neobsahuje explicitní vyjádření účelu trestních sankcí (viz § 23 dřívějšího trestního zákona). Podle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku se vymezení účelů trestání ponechává trestněprávní nauce. Uvedené ustanovení trestního zákona bylo nahrazeno promítnutím obecných zásad trestání do jednotlivých ustanovení trestního zákoníku o trestních sankcích. Účel trestání pak vyplývá nejen z těchto obecných zásad, ale i z celkového pojetí trestního zákoníku, a zejména pak z jednotlivých ustanovení upravujících ukládání trestních sankcí (viz nálezn. sp. zn. I. ÚS 4503/12, bod 23).

31. V nálezu ze dne 17. 4. 2018 sp. zn. II. ÚS 492/17 (N 75/89 SbNU 153) se Ústavní soud zabýval diskrecí obecných soudů při ukládání trestu. K tomu mimo jiné uvedl, že je samotnou podstatou diskrece, že – nevybočí-li ze svých zákonných mezí a zejména je-li i řádně odůvodněna – ji nelze považovat za vadu řízení jen proto, že jiný subjekt by ve stejných mezích dospěl k jinému řešení. Tím se diskrece při posuzování kritérií pro výběr druhu a stanovení výměry trestu, s výslovným odkazem Ústavního soudu na § 36 až § 54 trestního zákoníku pro volbu druhu trestu a stanovení jeho konkrétní výměry (srov. bod 53 tohoto nálezu; nikoli tedy na § 58 trestního zákoníku o mimořádném snížení trestu odnětí svobody), podobá zásadě volného hodnocení důkazů, neboť ani do ní nelze zasahovat, děje-li se v rámci řádného dokazování probíhajícího v souladu se všemi ústavněprávními požadavky na něj kladenými, ačkoliv tato zásada uznává, že po identickém dokazování by mohl jiný soud nabýt odlišné vnitřní přesvědčení.

32. Na druhé straně Ústavní soud v tomto nálezu připomněl, že dovolací řízení v trestním řízení se v žádném případě nevymyká z požadavků na ústavně konformní průběh soudního řízení (zmínil zde stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 4. 3. 2014 sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14) s tím, že by nebylo možné přijmout takový výklad § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu [nyní po novele provedené zákonem č. 220/2021 Sb. jde o § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu], který by umožňoval z formálních důvodů odmítnout dovolání jen proto, že je naplnění tohoto dovolacího důvodu spatřováno v rozhodnutí o trestu, byť by bylo zcela zřejmé, že nejde o zákonnou diskreci, nýbrž o svévolné porušení některého ústavně zaručeného základního práva či svobody dovolatele. To by se mohlo stát v případech, kdy by rozhodnutí o trestu bylo nepřezkoumatelné v důsledku absence odůvodnění, nacházelo se mimo zákonná kritéria pro volbu druhu a stanovení konkrétní výměry trestu, nebo by bylo založeno na skutkovém stavu stíženém stejnou vadou, která by zakládala dovolací důvod, jednalo-li by se o otázku viny. Tak by se mohlo stát např. tehdy, vzal-li by soud za prokázanou takovou skutkovou okolnost relevantní z hlediska trestu (např. by v ní spatřoval přitěžující okolnost), která by byla v extrémním rozporu s provedeným dokazováním, jež by byla zjištěna nezákonným způsobem či jejíž zjišťování by bylo nekompletní v důsledku tzv. opomenutých důkazů). Potenciální přezkum diskrece trestních soudů při ukládání trestu tudíž Ústavní soud nevyloučil. Zamítl však ústavní stížnost stěžovatele, který se v zásadě pouze domáhal příznání jiné váhy určitým skutkovým okolnostem z hlediska jejich významu pro ukládání trestu, touto argumentací však směřoval právě jen proti diskreci soudu provedené v jejích zákonných mezích, do níž Ústavní soud zasahovat nemůže.

33. Nelze tedy přehlédnout ústavněprávní povahu zásady proporcionality trestních sankcí, jak ji opakovaně ve své judikatuře Ústavní soud zdůrazňuje. Z toho plyne povinnost Nejvyššího soudu zabývat se v rámci řízení o dovolání věci i z tohoto hlediska a respektovat tak právo obviněného na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Jak uvedl Ústavní soud ve svém stanovisku pléna ze dne 4. 3. 2014 sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14: „Dovolací řízení se nemůže nacházet mimo ústavní rámec ochrany základních práv a pravidel spravedlivého procesu vymezeného Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a Listinou. Nejvyšší soud je tedy povinen v rámci dovolání posoudit, zda nebyla v předchozích fázích řízení porušena základní práva dovolatele, včetně jeho práva na spravedlivý proces. Každá důvodná námitka porušení ústavních práv je podkladem pro zrušení napadeného rozhodnutí v řízení o dovolání. Nejvyšší soud je v této fázi řízení povinen při posuzování příslušného dovolacího důvodu toto pravidlo uplatňovat bezvýjimečně a nepřenášet tuto odpovědnost na Ústavní soud“.

34. Trestněprávní nauka rozeznává a popisuje řadu účelů trestních sankcí, zejména účel retributivní, směřující k uložení zaslouženého trestu, a dále účely konsekvencialistické, zaměřující se na důsledky trestu. Mezi ně patří například odstrašení (tedy individuální a generální prevence), rehabilitace pachatele (tedy jeho výchova, náprava), inkapacitace pachatele (tedy znemožnění, zabránění mu páchat další trestnou činnost), restorace (tedy obnova, náprava narušených, poškozených vztahů mezi pachatelem a obětí i celou společností; srov. koncepci restorativní justice), či odškodnění oběti. V moderních systémech trestní justice se tyto účely obvykle vzájemně kombinují. Při ukládání trestů se zohledňuje jak potřeba spravedlivého postihu v reakci na protispolečenské jednání, tak potřeba zajištění bezpečnosti občanů a majetku před nebezpečnými pachateli, dosažení převýchovy pachatele (je-li možná), jakož i zjednání nápravy po spáchaném činu. Při ukládání trestu v konkrétním případě však rozličné účely mohou být ve vzájemném konfliktu. Ten lze řešit například deklarováním primárního účelu, který musí být naplněn vždy, a účelů podpůrných, sekundárních, jejichž dosažení je vhodné, nikoli však za každých okolností a v plné míře nezbytné (viz nálezný sp. zn. I. ÚS 4503/12, bod 24).

35. Jak bylo zmíněno výše, český zákonodárce při přijetí trestního zákoníku záměrně upustil od svého úkolu vyjádřit účely trestání, popřípadě nastínit jistou hierarchii mezi těmito účely. Nespecifikoval, zda je u určitých skupin trestných činů žádoucí sledovat primárně některý konkrétní účel trestu. Za takové situace je zapotřebí nalézat ospravedlnění pro zásahy do základních práv a svobod jedinců při výkonu trestní justice cestou interpretace principů a zásad pro ukládání trestů. Z nutnosti dodržovat princip proporcionality (§ 38 odst. 1 trestního zákoníku) a požadavku subsidiarity přísnější trestní sankce (princip *ultima ratio*, § 38 odst. 2 trestního zákoníku) při ukládání trestů lze dovodit, že jedním z účelů trestu přiměřeného povaze a závažnosti spáchaného trestného činu je spravedlivé potrestání viníka (*punitur quia peccatum est* – trestá se, protože bylo spácháno zlo). Nová koncepce trestání, která se projevuje v trestním zákoníku zejména formulací principu *ultima ratio*, zdůrazněním alternativních trestů a promítnutím zásad pro trestání jak do ustanovení o ukládání trestů obecně, tak do ustanovení o jednotlivých trestech zvláště, také umožňuje účinnější dosahování konsekvencialistických (důsledkových) účelů trestání, tj. účinně chránit společnost, předcházet trestné činnosti, odškodnit oběti (srov. § 38 odst. 3 trestního zákoníku) atp. Princip proporcionality přitom slouží i jako ochrana před ryze účelovým uplatňováním trestní represe. Může předejít například časově neurčité izolaci osob, které společnosti nevyhovují, působí jí strach nebo

v ní vyvolávají odsuzující reakce svým nonkonformním (i delikventním) způsobem života (mimo případy, ve kterých je to zcela nevyhnutelné, například u osob trpících tak závažnými poruchami, že jejich pobyt na svobodě představuje vysoké riziko újmy na životě či zdraví jak pro ně samé, tak pro jejich okolí – srov. nález sp. zn. I. ÚS 4503/12, bod 25).

36. Lze tak shrnout, že nespécifikuje-li zákonodárce svou trestní politiku co do účelů trestání detailněji, pak každé uložení trestu (ať už samostatného trestu, či více trestů vedle sebe) musí přísně sledovat a respektovat principy proporcionality a *ultima ratio* [subsidiarity (přísnější) trestní sankce]. To platí i v případě, že by soud v konkrétní situaci shledal, že některý z konsekvencionalistických (důsledkových) účelů – například odstrašení potenciálních pachatelů atp. – vyžaduje citelnější trest pro odsouzeného, respektive trest více omezující jeho základní práva a svobody. Současná právní úprava, jak ji Ústavní soud shora vyložil, neumožňuje disproporční zosřtení trestní represe (byť v rámci zákonných hranic trestních sazeb) ani v individuální, ani v obecné rovině. Nepřipouští ukládání takových postihů, které by před účelem trestu jako spravedlivé sankce za spáchaný čin upřednostňovaly účely preventivní, výchovný, zábranný apod. Jinými slovy, princip proporcionality se neomezuje jenom na výměru trestu v rozmezí spodní a horní hranice trestní sazby. Váže obecné soudy též k tomu, aby uvnitř tohoto rozmezí, ale i mimo něj, např. za použití § 58 trestního zákoníku, zachovávaly maximum trestat podobné případy podobně a rozdílné rozdílně. Vybočení z principu proporcionality při sledování jiných účelů a cílů – typicky ukládáním exemplárních trestů anebo jiným nepřiměřeným zosřtením represe – ve své podstatě narušuje principy rovnosti lidí před zákonem a právo na spravedlivý proces. Co je však nejdůležitější, křiví cit pro spravedlnost ve společnosti (viz nález sp. zn. I. ÚS 4503/12, bod 26).

37. Ústavněprávním minimem náležitého ospravedlnění zásahů státu do svobody jednotlivce při ukládání trestů je dodržení požadavků plynoucích z práva na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí jako jednoho z komponentů spravedlivého procesu. Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře zformuloval základní principy výkladu práva na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí. Zdůraznil, že otázku, zda obecný soud (ne)dostál povinnosti odůvodnit rozhodnutí, nelze posoudit jinak, než na základě okolností daného případu (rozsudek ze dne 9. 12. 1994 ve věci *Ruiz Torija proti Španělsku* stížnost č. 18390/91, § 29). Je přitom nutné vzít v úvahu, zda argument, na který soud v odůvodnění rozhodnutí neodpověděl, je pro souzenou věc relevantní, a zda mohl mít vliv na výsledek řízení (rozsudek ze dne 21. 7. 2009 ve věci *Luka proti Rumunsku*, stížnost č. 34197/02, § 56). Nedostatky odůvodnění napadených rozhodnutí soudu prvního stupně, odvolacího i dovolacího soudu, ve kterých nebyly dostatečně zohledněny všechny okolnosti případu, jsou základem pro výše zmíněné výjimečné oprávnění Ústavního soudu k zásahu do rozhodovací činnosti obecných soudů [viz např. nález Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 1680/13 (N 219/79 SbNU 517)].

38. S ohledem na nyní posuzovanou věc je nutno poukázat rovněž na čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle kterého zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnyými orgány. Nutnost zohlednění nejlepšího zájmu dítěte při jakékoli činnosti týkající se dítěte, včetně soudního rozhodování, Ústavní soud ve své judikatuře dlouhodobě zdůrazňuje [viz např. nález ze dne 30. 6. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 23/02 (N 89/33 SbNU 353; č. 476/2004 Sb.), nález ze dne

30. 5. 2014 sp. zn. I. ÚS 1506/13 (N 110/73 SbNU 739), náleze ze dne 29. 6. 2017 sp. zn. I. ÚS 3226/16 (N 116/85 SbNU 879) aj.].

39. V nálezu ze dne 14. 4. 2020 sp. zn. IV. ÚS 950/19 Ústavní soud uvedl, že jakkoliv si neosobuje právo závazně vykládat Úmluvu o právech dítěte, při absenci dostatečně konkrétního autoritativního výkladu širě jejího čl. 3 odst. 1 musí prozatímně poskytnout jeho výklad pro podmínky českého ústavního pořádku, než ji v úplnosti vyloží orgán k tomu oprávněný způsobem, který by byl přímo závazný i pro Českou republiku. Je tak třeba rozlišovat mezi různými kategoriemi právních řízení podle typu dopadu na dítě: první kategorii tvoří řízení, jejichž účelem je upravit přímo práva či povinnosti dítěte právě jakožto dítěte (typicky řízení o péči o dítě a o styku s ním); druhou kategorií představují řízení, jejichž účelem je upravit práva a povinnosti dítěte, která se však bezprostředně nedotýkají jeho statusu dítěte (např. řízení o soukromoprávních závazcích, trestní řízení proti mladistvému pachateli atd.); do třetí kategorie spadají řízení, jejichž účelem není přímo zasáhnout do právního postavení dítěte (přímo rozhodovat o jeho právech a povinnostech), ale které mají na dítě zprostředkovaný právní dopad, neboť jejich výsledek je nutně a nepominutelně spojen s navazující změnou právního postavení dítěte (např. řízení o vyhoštění jeho pečující osoby, na něž buď navazuje řízení o změně péče o dítě či vycestování dítěte za pečující osobou a změna jeho trvalého pobytu); konečně čtvrtá kategorie obsahuje řízení, jejichž účelem není přímo zasáhnout do právního postavení dítěte ani na ně nemají zprostředkovaný právní dopad, ale dopadají na něj pouze fakticky (např. shora zmíněné řízení o výpovědi z pracovního poměru rodiče pečujícího o dítě, v jehož důsledku se právní postavení dítěte nemění, ale fakticky se může měnit např. ekonomický status jeho rodiny). U první kategorie řízení je nejlepší zájem dítěte prakticky vždy rozhodujícím kritériem, které musí rozhodovací orgán vzít v úvahu. U druhé kategorie a třetí kategorie je nejlepší zájem dítěte zcela zásadním kritériem, nicméně ten může být převážen konkurujícím zájmem, typicky oprávněným zájmem jiného jednotlivce požívajícího rovněž ochrany základních lidských práv a svobod (např. v občanskoprávním sporu mezi dítětem a třetí osobou), ale i dostatečně významným zájmem veřejným (např. na uložení trestního opatření mladistvému pachateli, který spáchal mimořádně závažné provinění). U třetí kategorie se přitom otevírá širší prostor pro převážení jiným konkurujícím zájmem než u druhé kategorie, neboť se zde nestřetává jen zájem dítěte na jedné straně a jiný zájem na straně druhé, ale zájem dítěte je jen jedním, byť nepochybně významným, z vícera zájmů různých dalších subjektů, mezi kterými je třeba vyvažovat a které mohou být stejně významné či dokonce významnější. U čtvrté kategorie není zásadně povinností rozhodujícího orgánu přihlížet k nejlepšímu zájmu dítěte, s výjimkou případů, kdy pozitivní právní úprava výslovně s ochranou zájmů dítěte počítá. Ukládání trestu odnětí svobody rodiči pečujícímu o nezletilé dítě patří do třetí kategorie. Ačkoliv je tento trest ukládán jiné osobě než dítěti a dítě není ani procesním subjektem, uložení tohoto trestu má nezpochybnitelný přímý dopad i na život dítěte. To ostatně odráží i pozitivní podústavní právo v § 39 odst. 1 trestního zákoníku, velícím trestním soudům přihlížet při ukládání trestů mimo jiné i k rodinným poměrům pachatele. Jak vyplývá ze shora uvedeného přehledu, neznamená to, že by nejlepší zájem dítěte podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte absolutně znemožňoval uložení tohoto druhu trestu jeho rodiči. Obecné soudy tak při ukládání tohoto druhu trestu musí k nejlepšímu zájmu dítěte přihlížet a přiznat mu náležitou váhu, neznamená to však, že by konkurující veřejný zájem na přiměřeném potrestání pachatele nemohl v konkrétním případě převážit. Nejlepší zájem dítěte jako faktor pro neuložení nepodmíněného trestu odnětí svobody jeho rodiči (či jiné pečující osobě) zesilují a zeslabují zejména tato kritéria: míra péče obžalovaného o dítě (zejména jde-li o výlučnou pečující osobu, či

nikoliv), míra faktické závislosti dítěte na obžalovaném (s ohledem na věk, zvláštní potřeby dítěte atd.), hloubka emočního vztahu dítěte k obžalovanému, míra, v jaké byl čin spáchán vůči dítěti, míra ohrožení řádného vývoje dítěte v případě, že rodič zůstane na svobodě atd. Skutečnost, že trestní soud vzal nejlepší zájem dítěte v úvahu a opravdu se jím zabýval, musí být materiálně obsažena v odůvodnění odsuzujícího rozsudku. Všechna tato kritéria je třeba následně vážit proti dalším konkurujícím zájmům jako je závažnost činu, jeho následky atd. Přitom je třeba vycházet i z toho, že trest odnětí svobody je nejpřísnějším trestem, který podle českého trestního práva lze uložit. Nikdy proto jeho uložení nesmí být bráno na lehkou váhu a trestní soudy k němu smí sahat pouze jakožto k prostředku *ultima ratio* v systému trestů. Na druhou stranu, pokud je již uložení tohoto trestu nevyhnutelné, veřejný zájem na ochraně společnosti je v takovém případě značný a zpravidla může převážit nad nejlepším zájmem dítěte, nejsou-li v konkrétním případě specifické okolnosti, které by významněji zvyšovaly negativní dopad odsouzení rodiče k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dítě v porovnání s jinými případy (srov. body 52 až 56).

40. Obdobně podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva se soudy musí nejlepším zájmem dítěte zabývat a posoudit jej v dané konkrétní situaci, rozhodují-li ve věci s dopadem na dítě (viz např. rozsudek ze dne 20. 1. 2015 ve věci *Gözüm proti Turecku*, stížnost č. 4789/10, § 50-51; či rozsudek ze dne 10. 2. 2015 ve věci *Penchevi proti Bulharsku*, stížnost č. 77818/12, § 71). Při aplikaci kritérií pro ukládání trestu, které obsahuje trestní zákoník, a hodnocení rodinných poměrů pachatele (§ 39 odst. 1 trestního zákoníku) je proto nutné ze shora podrobně uvedených kritérií zohlednit právě i nejlepší zájem dítěte. Ten se ostatně může v případech obdobných posuzované věci projevit i při povinnosti trestního soudu přihlédnout k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem (§ 38 odst. 3 trestního zákoníku). Všechny právě popsané zájmy na zvláštní ochraně dětí a rodičovství navíc požívají ústavněprávní ochrany podle čl. 32 odst. 1 Listiny.

b) Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

41. V nyní posuzovaném případě není na základě výsledků provedeného dokazování pochyb o tom, že stěžovatel se vytýkaného jednání dopustil. Trestní sankce byla krajským soudem stěžovateli uložena s ohledem na zákonná hlediska § 37 odst. 1, 2, § 38 odst. 1, 2, 3 a § 39 odst. 1, 2, 3 trestního zákoníku, přičemž při stanovení druhu a výměry trestu dospěl krajský soud k závěru, že jsou splněny podmínky pro užití § 58 odst. 1 trestního zákoníku. Vzal v úvahu tu skutečnost, že stěžovatel vedl před spácháním trestného činu řádný život, že v minulosti vždy pracoval a svou prací zajišťoval obživu pro svou početnou rodinu, že byl prokazatelně schopen a ochoten věnovat se výchově svých dětí, přičemž na své jednání získal i náhled, kdy si nyní zpětně uvědomuje, že se zejména vůči dcerám choval „nevhodně“ a že to s náboženstvím přeháněl. U hlavního líčení konaného dne 15. 1. 2021 se také omluvil poškozené Anně C. Tyto skutečnosti krajský soud zohlednil ve prospěch stěžovatele, současně však nepominul, že stěžovatel při svém sebezprosazování a prosazování svých představ o tom, jak má fungovat rodina, které v mnoha směrech neodpovídaly současnému způsobu života, neváhal sebe a tyto své představy prosazovat i za užití slovního a fyzického násilí vůči svým dětem, a to bez ohledu na jejich názory a zájmy. Krajský soud přihlédl rovněž k tomu, že všechny děti stěžovatele v současné době vedou normální životy a o ztížení jejich společenského uplatnění lze v současné době důvodně pochybovat. Dcery Simona a Barbora se vdaly

a z provedených důkazů nevyplývá, že by měly jakékoliv psychické či vztahové problémy, které by bylo možné dát do přímé příčinné souvislosti s dřívějším jednáním stěžovatele. Taktéž Anna C. vede prokazatelně normální život bez potřeby vyhledat lékařskou péči. Studuje vysokou školu a má dlouhodobý partnerský vztah. Pokud jde o Jakuba a Petra C., tito vedou rovněž normální životy, což je patrné ze zpráv OSPOD i jejich ošetřující dětské lékařky. Oba synové stěžovatele navíc zjevně mají k otci blízký vztah a jeho jednání zpětně vnímají snad jako přísné, ale nikoliv jako nepřiměřené, byť toto krajský soud vyhodnotil jakožto subjektivní přístup.

42. Vzhledem k okolnostem případu, jakož i vzhledem k poměrům stěžovatele, měl krajský soud za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody trestním zákonem stanovené bylo pro stěžovatele, jakož i pro jeho syny Petra a Jakuba C. nepřiměřeně přísné a že lze dosáhnout jeho nápravy i trestem kratšího trvání. K tomuto závěru dospěl krajský soud po doplnění dokazování, kdy oproti předchozímu odsuzujícímu rozsudku poukázal jednak na tu skutečnost, že po doplnění dokazování byl stěžovatel zproštěn obžaloby pod bodem 1), tedy že trest nebyl již ukládán jako úhrnný, a dále že ze zpráv OSPOD (č. l. 1536 – 1539) o probíhajícím stanoveném dohledu nad Petrem C. a Jakubem C. vyplynulo, že stěžovatel se o oba syny stará řádně. Nebyly zaznamenány žádné nedostatky v péči ze strany stěžovatele. Z dokazování vyplynulo, že oba synové jsou u otce spokojeni a nechtějí změnu výchovného prostředí. Naopak ze zpráv je zřejmé, že jejich vztahy s matkou jsou komplikované a že si s ní nerozumí.

43. Na základě uvedených skutečností krajský soud uzavřel, že uložil-li by stěžovateli trest odnětí svobody, byť při samé spodní hranici trestní sazby, tak by tento trest musel ukládat jako trest nepodmíněný, v důsledku čehož by byli Petr C. a Jakub C. nuceni žít s jejich matkou, přičemž by bylo možno důvodně předpokládat, že by docházelo mezi nimi a matkou ke konfliktům. S ohledem na provedené dokazování krajský soud shledal, že měl-li by stěžovatel vykonat nepodmíněný trest odnětí svobody, mělo by to velmi neblahý dopad na jeho syny, zejména na stále ještě nezletilého Jakuba C. Za dané situace uložil stěžovateli za užití § 58 odst. 1 trestního zákoníku trest odnětí svobody v trvání tří let, který mu byl odložen na zkušební dobu v trvání pěti let za současného vyslovení dohledu.

44. Vrchní soud se však s názorem krajského soudu neztotožnil s tím, že skutečnosti uváděné krajským soudem nejsou podle jeho názoru skutečnostmi takové intenzity, které by měly odůvodňovat aplikaci moderačního ustanovení při stanovení a ukládání trestněprávní sankce za protiprávní jednání stěžovatele.

45. Podle vrchního soudu krajský soud skutečnosti, kterými argumentoval, přecenil a některé naopak nedocenil. Shledal, že byla zjištěna pouze jedna polehčující okolnost podle § 41 písm. o) trestního zákoníku – vedení řádného života před spácháním činu. Konstatoval, že stupeň společenské škodlivosti jednání stěžovatele je vysoký, a to s ohledem na délku páchaní trestného činu, počet týraných osob a vznik závažného následku spočívajícího v újmě na zdraví v psychické oblasti u dvou osob. Bez dalšího uzavřel, že poznatky o tom, že stěžovatel má ve své péči oba dva syny, že teprve až po zrušení věci vrchním soudem a jejím vrácení krajskému soudu k novému rozhodnutí získal jiný náhled na protiprávnost svého jednání, že poškozené dcery Anna i Barbora v současné době vedou normální život a že i se svojí matkou Marií C. požádaly soud o shovívavý přístup vrchního soudu při projednávání podaných odvolání, nejsou skutečnostmi takové intenzity, které by měly odůvodňovat aplikaci moderačního

ustanovení při stanovení a ukládání trestněprávní sankce za protiprávní jednání stěžovatele.

46. Vrchní soud se podle Ústavního soudu při těchto závěrech dopustil několika ústavněprávních pochybení. Především své rozhodnutí nedostatečně odůvodnil, když toliko rozvedl obecné podmínky pro aplikaci § 58 trestního zákoníku, avšak z hlediska subsumpce konkrétních okolností případu od některých relevantních okolností zcela odhlédl nebo je bagatelizoval. Nijak se nezabýval výchovným prostředím v rodině, které bylo zatíženo bigotní náboženskou orientací, jež se nesrovnává se standardy, které současná společnost klade na ochranu zájmu dětí, resp. členů rodiny. Neřešil jednotnou duchovní orientaci obou rodičů ani aktivnější roli matky (vedlejší účastnice), která se vůči výchovným praktikám stěžovatele nejprve vůbec nevymezila. Nehodnotil, že výchovné prostředky, které stěžovatel používal, nebyly motivovány, resp. nevycházely z agrese, ale naopak z představy o efektivním naplňování morálních principů vycházejících ze společné duchovní (sektářské) orientace obou rodičů, a taktéž že jednal z hlubokého přesvědčení o své odpovědnosti před Bohem, a nyní je schopen potřebné sebereflexe, jak vyplynulo z provedených důkazů. Rovněž nijak nezohlednil, že stěžovateli byla opatrovnickým soudem přikázána výchova nezletilých synů Petra (dnes již zletilého) a Jakuba, kterým zabezpečoval náležitou péči, a jejichž vzájemné vztahy s matkou jsou narušené, proto je (byla) stěžovatelova výchovná role vůči nim nezastupitelná.

47. Ústavní soud shora vymezil, že nedostatečně odůvodněné rozhodnutí o udělení přísnějšího druhu trestu představuje porušení zákonné povinnosti ukládat přiměřené trestní sankce. Vrchní soud této své povinnosti náležitě odůvodnit své rozhodnutí o uloženém trestu stěžovateli nedostal. Prakticky se omezil toliko na zdůraznění vysoké společenské škodlivosti jednání stěžovatele a opomenul vypořádat se všemi polehčujícími okolnostmi, byť i výslovně v § 41 trestního zákoníku neuvedenými (srov. slovo „zejména“ v úvodu tohoto ustanovení), které svědčily ve prospěch stěžovatele. Obzvláště při porovnání s pečlivým odůvodněním rozsudku krajského soudu a vzhledem ke skutečnosti, že vrchní soud přikročil k tak závažnému kroku, jakým je změna z podmíněně uloženého trestu za současného vyslovení dohledu na nepodmíněný trest odnětí svobody v délce trvání pěti let ve věznici s ostrahou, nelze podle Ústavního soudu akceptovat postup vrchního soudu, který toliko stručně uvedl, že stupeň společenské škodlivosti jednání stěžovatele je vysoký a že v případě osobních poměrů stěžovatele byla zjištěna pouze jedna polehčující okolnost (vedení řádného života před spácháním činu). Nijak blíže vrchní soud nevysvětlil, z jakého důvodu nepovažoval za polehčující okolnosti skutečnosti, že stěžovatel má ve své péči oba dva syny, o které řádně pečoval, že získal jiný náhled na protiprávnost svého jednání, že poškozené dcery Anna i Barbora v současné době vedou normální život a že i se svojí matkou Marií C. požádaly soud o shovívavý přístup soudu při projednávání podaných odvolání, což jen bez dalšího bližšího zhodnocení zkonstatoval.

48. Ústavní soud se neztotožňuje s názorem vrchního soudu, že zmíněné skutečnosti nejsou skutečnostmi takové intenzity, které by měly odůvodňovat aplikaci moderačního ustanovení při stanovení a ukládání trestněprávní sankce za protiprávní jednání stěžovatele. Vrchní soud nepotvrzoval rozhodnutí krajského soudu, naopak s ním vyjádřil „zásadní nesouhlas“. Měl proto vysvětlit, proč při hodnocení přiměřenosti trestu nemohou všechny krajským soudem uvedené polehčující a další okolnosti převážit nad škodlivostí toho, co stěžovatel provedl, a vést k aplikaci § 58 odst. 1 trestního zákoníku. Tento závěr nelze pouze konstatovat. Vrchní soud se v tomto kontextu měl zejména vypořádat

s dopadem nepodmíněného trestu odnětí svobody na ještě nezletilého syna stěžovatele, což neučinil. V rozhodnutí vrchního soudu chybí reakce a detailnější rozbor toho, v čem se konkrétně krajský soud mýlí, přiznal-li polehčujícím a dalším uvedeným okolnostem váhu, jakou jim přiznal. Rozsudek vrchního soudu je v tomto aspektu nepřezkoumatelný. Z jeho odůvodnění podle Ústavního soudu neplyne, že by dostatečně zohlednil všechny okolnosti celého případu. V kontextu konkrétních skutečností posuzované věci vrchní soud nedostal své povinnosti řádně vyložit a logicky s potřebnou přesvědčivostí aplikovat právo, jak to po něm požaduje čl. 36 odst. 1 Listiny v návaznosti na čl. 39 Listiny, který zakazuje ukládání trestů jiným než zákonným způsobem (srov. i čl. 8 odst. 1, 2 Listiny). Tím popřel výše popsanou funkci práva na řádné odůvodnění, aby účastník řízení dostal náležitou odpověď na své návrhy, argumenty a námitky.

49. Odmítnutím zohlednit nejlepší zájmy zejména mladšího ještě nezletilého syna stěžovatele Jakuba C. pak vrchní soud nerespektoval principy plynoucí z čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, z judikatury Evropského soudu pro lidská práva a z práva na zvláštní ochranu dětí a rodičovství podle čl. 32 odst. 1 Listiny. Ze spisového materiálu plyne, že odnětí svobody stěžovatele má na jeho mladšího syna negativní dopad, neboť s matkou si nerozumí, což je skutečnost, kterou v souladu se shora citovanou judikaturou (sub bod 34) musí vzít rozhodující soudy v úvahu. Měly by přitom pečlivě zvažovat alternativy k trestu odnětí svobody, jak plyne z § 39 odst. 1 trestního zákoníku v rámci povinnosti zhodnotit rodinné poměry pachatele (stěžovatele).

50. Nutno dodat, že ze shora uvedeného nelze dovodit, že by nejlepší zájem dítěte měl vždy převažovat nad zájmem společnosti na spravedlivém potrestání pachatelů trestných činů. V naprosté většině případů bude váha tohoto zájmu větší, což může vést k závěru trestních soudů o nutnosti odejmout pachateli osobní svobodu. Zohlednění nejlepšího zájmu dítěte však nesmí z úvah soudu ukládajícího trest za spáchaný trestný čin zcela zmizet či být jen formální. Trestní soudy k němu proto musí přihlídnout a odůvodnit, proč v tom kterém případě (ne)převáží nad zájmem společnosti na potrestání pachatele. Obzvláště v tomto konkrétním případě je váha nejlepších zájmů mladšího syna stěžovatele velmi vysoká a vrchní soud řádně a dostatečně nevysvětlil, proč podle jeho názoru musí nejlepší zájmy dítěte ustoupit nutnosti uložit stěžovateli nepodmíněný trest odnětí svobody [srov. náleze ze dne 7. 8. 2017 sp. zn. II. ÚS 2027/17 (N 137/86 SbNU 315)].

51. Pochybení vrchního soudu nenapravit ani Nejvyšší soud, když uzavřel, že námitky stěžovatele ohledně neaplikovaného § 58 odst. 1 trestního zákoníku nenaplnují v dovolání uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2021 [nyní § 265b odst. 1 písm. i) trestního řádu], ale ani žádný jiný dovolací důvod.

52. K tomuto závěru Nejvyššího soudu Ústavní soud považuje za nutné zdůraznit, že podle některých judikатурních rozhodnutí Nejvyššího soudu se dovolatel s poukazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu [nyní § 265b odst. 1 písm. i) trestního řádu], ale ani na žádný jiný dovolací důvod, nemůže domáhat toho, aby mu byl uložen trest odnětí svobody za použití § 58 odst. 1 trestního zákoníku pod dolní hranicí jeho zákonné trestní sazby, protože nevyužil-li soud tohoto oprávnění a nepostupoval-li podle citovaného ustanovení, ale vyměřil trest odnětí svobody v rámci zákonné trestní sazby, nelze dovodit, že byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou zákonem za trestný čin, jímž byl obviněný uznán vinným (srov. již Nejvyšším soudem

citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 263/2016, sp. zn. 4 Tdo 890/2016, sp. zn. 6 Tdo 969/2016 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2002 sp. zn. 11 Tdo 530/2002, publikované pod č. 22/2003 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2002 sp. zn. 7 Tdo 356/2002, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2006 sp. zn. 8 Tdo 872/2006 aj.).

53. Zmíněný názor však byl zpochybněn v některých jiných rozhodnutích Nejvyššího soudu (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2007 sp. zn. 3 Tdo 668/2007 aj.), která připustila použití dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu [nyní § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu] s argumentací, že nesprávné nepoužití § 40 odst. 1 trestního zákona (nyní § 58 odst. 1 trestního zákoníku) při výměře trestu odnětí svobody pod dolní hranicí zákonné trestní sazby může naplnit dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu [nyní § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu], neboť rozhodnutí spočívá na jiném nesprávném hmotně právním posouzení. To znamená, že jen nesprávné použití § 58 odst. 1 trestního zákoníku (dříve § 40 trestního zákona) při výměře trestu odnětí svobody a jeho uložení pod dolní hranici zákonné trestní sazby může naplnit dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu [nyní § 265b odst. 1 písm. i) trestního řádu]. Naproti tomu nepoužití § 58 trestního zákoníku a uložení trestu v rámci jeho „normální“ (nesnížené dolní hranice) trestní sazby stanovené ve zvláštní části trestního zákoníku tento dovolací důvod nenaplnuje, ale je třeba se zabývat tím, zda nenaplnuje dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu [nyní § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu]. Z odůvodnění uvedeného rozhodnutí sp. zn. 3 Tdo 668/2007 totiž vyplývá, že v § 58 odst. 1 trestního zákoníku o mimořádném snížení trestu odnětí svobody jde z hlediska jeho vymezení o hmotně právní ustanovení, které lze podřadit pod jiné nesprávné hmotně právní posouzení, a proto spadá jako celek pod tento dovolací důvod. Ve své podstatě jde o obdobné ustanovení, jako je například § 43 trestního zákoníku o ukládání trestu za více trestných činů (o úhrnném nebo souhrnném trestu), jehož nesprávné použití lze také namítat v rámci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2021 [nyní § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu], protože jde o ustanovení, které se svou povahou a významem odlišuje od obecných hledisek pro výměru trestu stanovených v § 39 a násl. trestního zákoníku (srov. k tomu i *Púry, F., Šámal, P. in Šámal, P. a kol. Trestní řád II., § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3170*).

54. Takový postup Nejvyššího soudu podle Ústavního soudu není možné akceptovat. Jde o dva protichůdné názory Nejvyššího soudu, a proto věc měla být předložena velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 20 odst. 1, 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, anebo měla být řešena stanoviskem trestního kolegia Nejvyššího soudu (srov. § 21 odst. 1 zákona o soudech a soudcích), což se nestalo. Připouští-li Nejvyšší soud, že nesprávné použití § 58 trestního zákoníku při výměře trestu odnětí svobody pod dolní hranicí zákonné trestní sazby může naplnit dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2021 [případně podle § 265 odst. 1 písm. g) trestního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2021], kdy jde fakticky o postup v neprospěch obviněného, nelze považovat za správné a logické, aby současně nepřipouštěl naplnění žádného dovolacího důvodu při nezákonném nepoužití § 58 trestního zákoníku a neuložení trestu pod dolní hranici trestní sazby stanovené trestním zákoníkem, ač pro takový postup (ve prospěch obviněného) byly splněny zákonné podmínky. Takový výklad nelze považovat za ústavně konformní, neboť porušuje rovnost při použití dovolacích důvodů

podle § 265b odst. 1 písm. g) a h) [nyní § 265b odst. 1 písm. h) a i)] trestního řádu, když § 58 trestního zákoníku je hmotněprávním ustanovením, a nejvyššímu státnímu zástupci (příslušnému orgánu Úřadu evropského veřejného žalobce) a obviněnému musí být dána rovnost ohledně možnosti podat mimořádný opravný prostředek (dovolání) ať již při jeho nezákonné aplikaci (v neprospěch obviněného), kdy byl nedůvodně uložen trest pod dolní hranici trestní sazby odnětí svobody, tak tím spíše i v jeho prospěch, kdy přes splnění podmínek § 58 odst. 1 trestního zákoníku byl uložen trest v rámci stanovené trestní sazby trestním zákoníkem v jeho zvláštní části, ač měl být důvodně uložen pod dolní hranici trestní sazby (k rovnosti při využívání opravných prostředků v trestním řízení obviněným i státním zástupcem, kteří musí mít v tomto směru stejné podmínky, viz přiměřeně nález ze dne 24. 1. 2023 sp. zn. I. ÚS 3218/22). Přitom nelze ani akceptovat závěr napadeného usnesení Nejvyššího soudu, že zásah dovolacího soudu by přicházel v úvahu toliko výjimečně, a to shledal-li by, že uložený trest je v tak extrémním rozporu s povahou a závažností trestného činu a s dalšími relevantními hledisky, že by byl neslučitelný s ústavním principem proporcionality trestní represe (k tomu např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013 sp. zn. 7 Tdo 410/2013, ze dne 30. 11. 2016 sp. zn. 8 Tdo 1561/2016), a proto rigidní gramatický výklad § 265b odst. 1 písm. h) [nyní § 265b odst. 1 písm. i)] trestního řádu (např. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2012 sp. zn. 3 Tdo 311/2012) je třeba překonat ústavně konformním teleologickým výkladem.

55. Pro úplnost je třeba dodat, že v některých dalších případech, např. v usnesení ze dne 3. 8. 2022 sp. zn. 11 Tdo 655/2022 Nejvyšší soud sice na jedné straně zopakoval závěry shora uvedeného usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2002 sp. zn. 11 Tdo 530/2002, publikované pod č. 22/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, ale na druhé straně se s podstatnými námitkami obviněného (včetně nepoužití § 58 trestního zákoníku) zabýval a vypořádal se ústavně konformně s nimi, a proto Ústavní soud usnesením ze dne 22. 11. 2022 sp. zn. I. ÚS 2913/22 ústavní stížnost podanou mimo jiné i proti tomuto usnesení Nejvyššího soudu odmítl, a v odůvodnění uvedl, že obecné soudy (včetně Nejvyššího soudu) ve svých rozhodnutích řádně zdůvodnily, proč byl obviněnému v této předchozí věci uložen trest odnětí svobody na samé dolní hranici zákonem stanovené trestní sazby v trvání osmi roků se zařazením do věznice s ostrahou podle § 56 odst. 3 trestního zákoníku; rovněž dostatečně podrobně vysvětlily, proč v daném případě nebyly splněny zákonné podmínky pro postup podle § 58 odst. 1 trestního zákoníku. Podobně tomu bylo i v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2020 sp. zn. 7 Tdo 1587/2019.

56. Ústavnímu soudu nenáleží, aby podával závazný výklad trestních předpisů či sjednocoval judikaturu obecných soudů v trestních věcech. Může toliko posoudit, zda trestní soud při výkladu trestních zákonů nepřekročil interpretační zásady, kterým je přiznávána ústavněprávní relevance. Jde především o zásadu *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* (srov. čl. 39 Listiny a zákaz analogie v neprospěch pachatele), zásadu proporcionality trestní represe a zásadu trestního práva jako *ultima ratio* [srov. např. nález ze dne 10. 12. 2009 sp. zn. III. ÚS 1481/09 (N 257/55 SbNU 479)]. Trestní soudy jsou povinny jednotlivá ustanovení trestních zákonů interpretovat a aplikovat ve světle těchto zásad a řídit se jimi v případě konkurence více metodologicky racionálně obhájitelných interpretačních alternativ [srov. nález ze dne 3. 5. 2012 sp. zn. III. ÚS 284/12 (N 96/65 SbNU 295)].

57. Dovodil-li Nejvyšší soud, že námitky stěžovatele ohledně neaplikovaného § 58 odst. 1 trestního zákoníku nenaplnují v dovolání uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2021 [nyní § 265b odst. 1

písm. i) trestního řádu], ani žádný jiný dovolací důvod, ač ve své shora citované judikatuře rovněž připouští, že nezákonné nepoužití § 58 trestního zákoníku při výměře trestu odnětí svobody pod dolní hranicí zákonné trestní sazby může naplnit dovolací důvod podle § 265 odst. 1 písm. g) trestního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2021, případně podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu (byl-li by uložený trest v tak extrémním rozporu s povahou a závažností trestného činu a s dalšími relevantními hledisky, že by byl neslučitelný s ústavním principem proporcionality trestní represe), ve znění účinném do 31. 12. 2021 [nyní § 265b odst. 1 písm. h), příp. i) trestního řádu], dopustil se nerovného přístupu v neprospěch stěžovatele, který z ústavního hlediska nelze akceptovat.

58. Ústavní soud se navíc neztotožnil ani s tím závěrem Nejvyššího soudu, že uložený trest není v extrémním rozporu s povahou a závažností trestného činu a s dalšími relevantními hledisky či že by byl neslučitelný s ústavním principem proporcionality trestní represe. Nejvyšší soud po posouzení věci přisvědčil závěru vrchního soudu, že okolnosti činu a způsobený následek vylučují aplikaci § 58 odst. 1 trestního zákoníku. V dané souvislosti poukázal na to, že judikturní případy (sub bod 10), kdy bylo do pravomocných rozhodnutí ukládajících nepodmíněný trest odnětí svobody zasaženo zrušujícím rozhodnutím Nejvyššího soudu či Ústavního soudu z důvodu kolize s principem proporcionality trestní represe, se týkaly situací, v nichž byly upřednostněny zájmy na výchovných poměrech nezletilých dětí výrazně nízkého věku před postihem rodičů, pachatelů trestné činnosti směřující proti rodinným příslušníkům, nepodmíněným trestem odnětí svobody, který by jinak byl plně adekvátní. Naznačená pravidla podle Nejvyššího soudu nebylo možno v posuzované věci aplikovat, neboť nešlo o odsouzení rodiče, které má přímý dopad na osud nezletilých dětí velmi nízkého věku (jeden syn byl již zletilý a druhý ve věku patnácti let).

59. Uvedenému názoru Nejvyššího soudu Ústavní soud nemohl přisvědčit. Podle čl. 1 Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. Z žádného ustanovení Úmluvy o právech dítěte nelze bez dalšího dovodit, že by toto nařízení dopadalo pouze na děti velmi nízkého věku, jak uzavřel Nejvyšší soud. Není pochyb o tom, že zvláštní ochranu vyžadují i děti v období dospívání, jinými slovy významný z pohledu ochrany dítěte je celý proces dospívání od narození dítěte až k jeho završení, přičemž jakékoliv zúžení této ochrany co do stanovení pouze nižší věkové hranice je v rozporu se smyslem a účelem dané ochrany. Nelze pomíjet, že v některých případech vyšší věk dítěte dokonce může znamenat vyšší riziko deformace pozitivního vývoje lidské osobnosti oproti věku nižšímu. V posuzované věci stěžovatel, kterému byli svěřeni synové do výchovy, prokazatelně edukativně obstál a jeho vliv na pozitivní vývoj obou nezletilých synů (dnes již jen jednoho) je nesporný, nenahraditelný a nadále potřebný, a to tím spíše za situace, kdy jejich vztahy s matkou jsou podle dosud provedeného dokazování narušené. Návrat stěžovatele k synům je navíc žádoucí i se zřetelem na smysluplné naplnění restorativní funkce trestu.

60. Ze shora uvedených důvodů Ústavní soud na základě výše zmíněného oprávnění k výjimečnému zásahu do rozhodovací činnosti obecných soudů shledal ústavní stížnost stěžovatele proti napadeným rozhodnutím důvodnou.

VI. Závěr

61. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a rozhodl, že napadenými ve výroku specifikovanými částmi rozhodnutí Nejvyššího soudu a vrchního soudu bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení se zákazem ukládání trestu jiným než zákonným způsobem (*nulla poena sine lege*) vyjádřeným v čl. 39 Listiny a právo na ochranu rodičovství, rodiny a zvláštní ochranu dětí podle čl. 32 odst. 1 Listiny. V návaznosti na to podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu v záhlaví uvedené rozhodnutí vrchního soudu ve výroku I., kterým byl zrušen rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 15. 12. 2021 č. j. 28 T 6/2019-1600 ve výroku o trestu, ve výroku II. kterým byl stěžovateli uložen trest odnětí svobody v trvání pěti let a se zařazením pro výkon uloženého trestu do věznice s ostrahou, a ve výroku IV., jímž bylo odvolání stěžovatele zamítnuto, a v navazujících částech i napadené usnesení Nejvyššího soudu zrušil.

62. V novém řízení se vrchní soud bude muset zaměřit na to, jaký z výše popsaných účelů trestání bude sledovat trest, který stěžovateli za spáchané přečiny uloží. Bude tedy muset zvážit, v jaké míře trest, o němž za spáchané přečiny rozhodne, sleduje účel retributivní či některý z cílů konsekvencionalistických. S ohledem na zvolené účely se pak zejména bude muset zaměřit na odůvodnění přiměřenosti uloženého trestu v souladu s principy proporcionality a subsidiarity přísnější trestní represe (*ultima ratio*). Nesmí opomenout kromě okolností stěžovateli přitěžujících i okolností polehčujících a další shora uvedené skutečnosti, a to včetně nejlepších zájmů mladšího syna stěžovatele, a všechny tyto rozhodné skutečnosti ve smyslu shora uvedených úvah Ústavního soudu znovu posoudit i z hlediska aplikace § 58 odst. 1 trestního zákoníku o mimořádném snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby tímto zákonem stanovené. Jedině v takovém případě poskytne stěžovateli náležitou odpověď na jeho obhajobu v odvolacím řízení a vyvrátí jakékoliv možné pochybnosti o tom, že je výkon spravedlnosti arbitrární, neprůhledný a nekontrolovatelný veřejností. Shora uvedené závěry jsou závazné i pro Nejvyšší soud, který by případně rozhodoval o znovu podaném dovolání proti novému rozsudku vrchního soudu (čl. 89 odst. 2 Ústavy).

63. Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 27. června 2023

Pavel Šámal v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení:
Iveta Dvořáková

Odlišné stanovisko soudce Jana Wintra k nálezu sp. zn. I. ÚS 631/23

Podle § 22 zákona o Ústavním soudu uplatňuji odlišné stanovisko k výroku i odůvodnění nálezu; jsem přesvědčen, že ústavní stížnost měla být odmítnuta, popř. zamítnuta. Vedou mne k tomu tyto důvody:

I. Přezkum rozhodnutí obecného soudu nepoužit institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 trestního zákoníku

1. Stěžovatel byl odsouzen za trestný čin týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku (dále „TZ“) k trestu odnětí svobody na pět let, což je zákonem stanovená dolní hranice pro trestný čin týrání svěřené osoby, je-li jím způsobena těžká újma na zdraví nejméně dvou osob. Prvoinstanční soud uložil s použitím mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 TZ tříletý podmíněný trest, odvolací soud ho změnil na pětiletý nepodmíněný (pětiletý podmíněný uložit nelze) a Nejvyšší soud odmítl dovolání. Stěžovatel brojí proti nepoužití institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 TZ (*„Má-li soud vzhledem k okolnostem případu nebo vzhledem k poměrům pachatele za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody trestním zákonem stanovené bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a že lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání, může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby tímto zákonem stanovené.“*). Hlavní spornou právní otázkou je, jaké požadavky klade ústavní pořádek ČR na odůvodnění rozhodnutí soudu o nepoužití institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 TZ.

2. Ústavní soud dodržuje zdrženlivost v případě přezkumu uloženého trestu a zásadně se necítí být oprávněn do této oblasti zasahovat (bod 27 nálezu s odkazem na nález sp. zn. II. ÚS 455/05), Ústavní soud rozhodoval o ústavní stížnosti proti nepoužití institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 TZ již v několika desítkách případů a vždy ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou (srov. např. usnesení sp. zn. I. ÚS 2113/17, II. ÚS 2202/17, I. ÚS 2730/19, I. ÚS 811/20, III. ÚS 817/21, IV. ÚS 2133/20, II. ÚS 149/22, I. ÚS 541/22, II. ÚS 545/22, III. ÚS 661/23 a IV. ÚS 1461/22) a jednou ji zamítl (nález sp. zn. IV. ÚS 950/19). Podle usnesení sp. zn. I. ÚS 2113/17 *„z dikce ustanovení § 58 vyplývá, že jeho aplikace je na úvaze obecných soudů; jedná se o mimořádný institut mající své místo pouze ve výjimečných situacích, přičemž posouzení této výjimečnosti či závažnosti situace je ponechána na úvaze obecných soudů“*. Tato zdrženlivost je namístě, neboť obecné soudy mohou ze své pozice a zkušenosti mnohem lépe posoudit okolnosti případu, a Ústavnímu soudu přísluší jen ochrana ústavnosti. Je tedy na zvážení, zda v projednávané věci odůvodnění odvolacího soudu a Nejvyššího soudu o nepoužití institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 TZ bylo tak nedostatečné, že zatížilo jejich rozhodnutí vadou protiústavnosti.

3. Ústavní soud totiž připustil, že i do rozhodnutí o trestu může zasáhnout, pokud nedostatečně odůvodněné a ospravedlněné rozhodnutí o udělení přísnějšího druhu trestu představuje porušení zákonné povinnosti ukládat přiměřené trestní sankce, a tím i porušení ústavní zásady *nulla poena sine lege* (není trestu bez zákona) podle čl. 39 Listiny základních práv a svobod (bod 28 nálezu s odkazem na nález sp. zn. I. ÚS 4503/12, srov. i nález sp. zn. II. ÚS 2027/17).

4. Ustanovení § 58 odst. 1 TZ představuje výjimku z ukládání trestu v rámci zákonné sazby pro daný trestný čin. Možnost mimořádného snížení trestu odnětí svobody je

vázána na dvě kumulativní podmínky – a) vzhledem k okolnostem případu nebo vzhledem k poměrům pachatele by použití základní trestní sazby bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a b) lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání. První podmínku Ústavní soud nejobsáhleji interpretoval v usnesení sp. zn. IV. ÚS 2133/20, kde mj. uvádí: „*Užití přichází v úvahu především tehdy, když určitá okolnost, která dokonce může být i znakem příslušné skutkové podstaty trestného činu, natolik vybočuje z ostatních případů, že již sama o sobě nebo ve spojitosti s jinými okolnostmi odůvodňuje shovívavější přístup k potrestání pachatele. Může jít ovšem také o situaci, kdy více okolností daného případu ve svém souhrnu vede k úvaze, že použití zákonné trestní sazby by bylo nepřiměřeně přísné a postačí i mírnější postih pachatele. Půjde zejména o ty případy, v nichž polehčující okolnosti a nízká intenzita naplnění zákonných znaků ve svém souhrnu a kvalitě přesvědčivým způsobem snižují závažnost trestného činu, případně některá z nich je nezvykle intenzivní povahy, takže je namístě ji hodnotit jako okolnost významně polehčující, např. zvlášť tíživé osobní nebo rodinné poměry, za kterých pachatel spáchal trestný čin, aniž by si je způsobil, a podobně. Mimořádné snížení trestu odnětí svobody je namístě i tam, kde některý ze znaků skutkové podstaty trestného činu (nerozhodno, zda jde o znak základní nebo kvalifikované skutkové podstaty) byl naplněn neobvykle nízkou intenzitou a tato skutečnost výrazně ovlivnila společenskou škodlivost trestného činu a snížila ji pod obvyklou mez... Postup podle § 58 odst. 1 trestního zákoníku proto nemohou odůvodnit jen běžně se vyskytující skutečnosti, např. že pachatel před spácháním činu vedl řádný život, k činu se doznal a učinil kroky k náhradě způsobené škody, ani přesvědčení soudu, podle něhož trest odnětí svobody uložený v mezích zákonné trestní sazby by byl pro pachatele příliš přísný... Za okolnosti případu nebo poměry pachatele odůvodňující mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 trestního zákoníku lze považovat existenci více významných polehčujících okolností při nedostatku významných přitěžujících okolností.“ (podobně Pury, F.: § 58, in: Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2012, str. 791–793). Vzhledem k tomu, že podmínky v § 58 odst. 1 TZ jsou kumulativní, musejí být splněny obě, tedy i tato (a to i v případě, že by šlo dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání).*

5. Nejvyšší soud v napadeném usnesení č. j. 6 Tdo 1070/2022-1853 (viz nsoud.cz) v bodě 20 zopakoval argumentaci odvolacího soudu a v bodě 21 odůvodnil, proč s ní souhlasí. Tato míra odůvodnění, proč odvolací soud a Nejvyšší soud neshledávají důvod pro použití výjimečného institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 TZ, i přes případné nedostatky (uznání jen jedné polehčující okolnosti, ač jich mohlo přicházet do úvahy i více), není tak nedostatečná, že by v mých očích vyvolávala potřebu zásahu Ústavního soudu. Zejména oba soudy poukazují i na okolnosti zvyšující stupeň společenské škodlivosti činu, zejména délku páčání trestného činu (pět let) a počet týraných osob (pět dětí). Nejde tu tedy o případ „nedostatku významných přitěžujících okolností“, citovaný výše z usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2133/20.

II. Nejlepší zájem dítěte

6. Za samostatnou pozornost stojí argument nejlepším zájmem dítěte podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte („*Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnymi orgány.*“). Úmluva o právech dítěte je mezinárodní smlouva o lidských právech a opomenutí tohoto argumentu by mohlo odůvodnění rozhodnutí obecných soudů zatížit ústavní vadou. Podle nálezu Ústavního

soudu sp. zn. II. ÚS 2027/17 zohľadnení najlepšieho zájmu dieťa nesmí z úvah soudu ukládajúceho trest za spáchaný trestný čin zcela zmizet, musí ít o přední hledisko; trestní soudy k němu proto musí přihlédnout a odůvodnit, proč v tom kterém případě (ne)převáží nad zájmem společnosti na potrestání pachatele.

7. Ústavní soud se obšírně vyjádřil k zohľadnení najlepšieho zájmu dieťa v nálezu sp. zn. IV. ÚS 950/19 v bodech 52–56. Ukládání trestu odnětí svobody rodiči pečujícímu o nezletilé dítě zařadil do třetí kategorie ze čtyř z hlediska dopadu na dítě (první je nejzávažnější) a řekl, že obecné soudy „při ukládání tohoto druhu trestu musí k nejlepšímu zájmu dítěte přihlížet a přiznat mu náležitou váhu, neznamena to však, že by konkurující veřejný zájem na přiměřeném potrestání pachatele nemohl v konkrétním případě převážit“ a „zpravidla může převážit nad nejlepším zájmem dítěte, nejsou-li v konkrétním případě specifické okolnosti, které by významněji zvyšovaly negativní dopad odsouzení rodiče k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dítě v porovnání s jinými případy“. Nejlepší zájem dieťa jako faktor pro neuložení nepodmíněného trestu odnětí svobody jeho rodiči (či jiné pečující osobě) přitom podle tohoto nálezu „zesilují a zeslabují zejména tato kritéria:

- míra péče obžalovaného o dítě (zejména jde-li o výlučnou pečující osobu, či nikoliv);
- míra faktické závislosti dieťa na obžalovaném (s ohledem na věk, zvláštní potřeby dieťa atd.);
- hloubka emočního vztahu dieťa k obžalovanému;
- míra, v jaké byl čin spáchán vůči dieťi;
- míra ohrožení řádného vývoje dieťa v případě, že rodič zůstane na svobodě atd.“

8. Je chybou, že se odvolací soud argumentem najlepšieho zájmu dieťa výslovně nezabýval. Zabýval se jím ale poměrně obšírně Nejvyšší soud v bodech 22 až 24, včetně toho, že danou věc odlišil od věci posuzované ve výše citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 2027/17, kde by v případě výkonu trestu odnětí svobody otcem odsouzeným za nedbalostní trestný čin musel být syn svěřen do ústavní výchovy, zatímco ve zde posuzovaném případě jde o úmyslný zločin proti dětem a patnáctiletý syn svěřený do péče otce má matku (a tři zletilé sestry).

9. Ani zohľadnení faktorů citovaných výše z nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 950/19 nevede k jednoznačnému závěru, že zrovna v tomto případě obecné soudy závažně pochybily, když vezmeme do úvahy věk nezletilého syna a okolnost, že trestný čin byl spáchán vůči dětem včetně tohoto nezletilého syna. Argumentace Nejvyššího soudu se mi tak ani v této věci nejeví být tak nedostatečnou, že by vyvolávala potřebu zásahu Ústavního soudu.

10. Dodávám, že vůbec nechci vést polemiku o tom, jaký trest měl být uložen v tomto případě, a že dobře rozumím pochybnostem svých vážených kolegů ohledně uložení trestu. Připouštím rovněž, že nižší trest, uložený prvoinstančním soudem, je dobře odůvodněný a může být dokonce přílehavější. Věřen zásadě zdrženlivosti Ústavního soudu ale neshledávám v odůvodněných rozhodnutích odvolacího soudu a Nejvyššího soudu takové vady, že by Ústavní soud poprvé v historii měl sáhnout ke zrušení trestního rozsudku pro nepoužití institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 TZ.

III. Procesní otázky

11. Nález dále v bodech 50 až 55 shledává v odmítnutí dovolání Nejvyšším soudem porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Zde jde především o interpretaci dovolacích důvodů v § 265b odst. 1 písm. h) a i) trestního řádu [dříve šlo o § 265b odst. 1 písm. g) a h) trestního řádu, dále jen „TR“]: „*h) rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení, i) obviněnému byl uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně na trestný čin, jímž byl uznán vinným*“. Jde o aplikaci tohoto ustanovení na případ, kdy tvrzeným dovolacím důvodem je právě nesprávné nepoužití institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 TZ. O tom, že trest na dolní hranici trestní sazby pro daný trestný čin nespadá pod dovolací důvod v písm. i), není pochyb. Spor se ale vede o to, zda subsidiárně nejde o jiné nesprávné hmotně právní posouzení podle písm. h).

12. Ustálená judikatura Nejvyššího soudu, citovaná v bodě 50 nálezu, stojí na stanovisku, že ne; srov. kromě citované judikatury i bod 24 usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 1241/2020: „*Nejvyšší soud... neshledal sebemenšího důvodu k tomu, aby se odchýlil od ustálené judikatury, podle níž pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. nelze podřazovat námitky, že soud nevyužil fakultativní možnost podle § 58 odst. 1 tr. zákoníku zmírnit uložený trest odnětí svobody jeho vyměřením pod spodní hranici zákonné trestní sazby (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2012, sp. zn. 3 Tdo 311/2012, ze dne 20. 3. 2013, sp. zn. 5 Tdo 124/2013, ze dne 23. 3. 2016, sp. zn. 1 Tdo 55/2016)*“. Opačný názor se objevuje ve starším usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 668/2007 a je obsažen i v komentářové literatuře (Púry, F.; Šámal, P.: § 265b, in: Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář, 7. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 3170). Nález shledává protiústavní postup Nejvyššího soudu jednak v nepředložení tohoto judikaturního rozporu velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu, jednak v nerovném přístupu v neprospěch stěžovatele, když státní zástupce si dovolání proti použití mimořádného snížení trestu podle § 58 odst. 1 TZ podat může.

13. K povinnosti Nejvyššího soudu vypořádat se s tímto judikaturním rozporem se vyjádřil Ústavní soud v usnesení sp. zn. III. ÚS 817/21 takto: „*Nejvyšší soud rozhodl údajně nepřezkoumatelně a svévolně, neboť stěžovatel podřadil své námitky pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, a to i s uvedením konkrétního rozhodnutí Nejvyššího soudu, které takový postup připouští. Ústavní soud je však toho názoru, že Nejvyšší soud se s argumentací stěžovatele vypořádal dostatečně, neboť jasně vymezil, proč nelze stěžovatelovy námitky podřadit pod žádný dovolací důvod. K podřazení námítky, že soud nepoužil fakultativní ustanovení § 58 odst. 1 trestního zákoníku, pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, existuje konstantní judikatura Nejvyššího soudu (viz bod 24 napadeného usnesení Nejvyššího soudu). Nejvyšší soud neporušil práva stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, když se explicitně nevypořádal s toliko ojedinělým usnesením Nejvyššího soudu, které stěžovatel předložil. Nejvyšší soud předložil svou ucelenou argumentační linii, která je zcela konzistentní a přezkoumatelná*“. Aniž bych chtěl zaujímat kategorické stanovisko, která interpretace § 265b odst. 1 písm. h) a i) [dříve písm. g) a h)] je lepší, mám i s ohledem na citovaný názor třetího senátu Ústavního soudu za to, že Nejvyšší soud se svým předložením věci velkému senátu nedopustil protiústavního excesu.

14. A už jen zcela na okraj dodávám, že argumentaci o porušení rovnosti tím, že dovolání státního zástupce proti nesprávnému mimořádnému snížení trestu přípustné je, zatímco

dovolání obviněného proti nesnížení přípustné není, lze oslabit poukazem na výjimečný charakter institutu mimořádného snížení trestu podle § 58 odst. 1 TZ. Pokud totiž mimořádné snížení trestu je bezdůvodné, byl uložen trest mimo trestní sazbu podle § 265b odst. 1 písm. i) TŘ. Naproti tomu nesnížený trest zůstává trestem v zákonné sazbě. Spíše než nerovnost to je důsledek vůle zákonodárce, který koncipoval mimořádné snížení trestu jako výjimečný institut a který formulací § 265b odst. 1 TŘ významně zúžil možnost podávat dovolání proti výši trestu.

IV. Závěr

15. Je mi blízká ústavní zásada subsidiarity trestní represe, z níž vychází náleze, a považuji za úkol celé státní moci tuto zásadu respektovat a dbát na ukládání trestů skutečně jen v nezbytné míře. I já si uvědomuji, že Česká republika má jeden z nejvyšších počtů vězňů na počet obyvatel v Evropě, a mám za to, že zákonodárce by měl uvážit jak konstrukci některých trestů a trestních sazeb, tak vhodnější nastavení podmínek pro nahrazování trestu odnětí svobody alternativními tresty (srov. např. články Jakuba Drápala v *European Journal of Criminology*). V posuzované kauze se ale střetává zásada subsidiarity trestní represe se zásadou subsidiarity zásahů Ústavního soudu do rozhodování obecné justice. Jsou-li v této věci mimořádné humanitární důvody, stávající právní řád umožňuje jejich zohlednění v institutu milosti prezidenta republiky (o niž ostatně podle spisu bylo požádáno), což bych považoval za lepší řešení, než je oslabení výjimečného charakteru mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 TZ. Obávám se totiž, že bude-li Ústavní soud požadovat od obecných soudů vyšší míru zdůvodnění, proč nepoužily institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 TZ, může tím ke škodě právní jistoty i funkčnosti trestní justice vyvolat vlnu opravných prostředků a ústavních stížností, neboť proti téměř každému uloženému trestu lze namítnout, že teoreticky mohlo být zváženo mimořádné snížení trestu. Proto jsem s tímto posunem v judikatuře Ústavního soudu nemohl souhlasit.

Jan Wintr